

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

BREZPOSELNOST MLADIH NA TRGU DELA V SLOVENIJI

Ljubljana, april 2010

ELENA ČARGO

IZJAVA

Študentka Elena Čargo izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. Tjaše Redek in dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 13.4.2010

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TRG DELA IN BREZPOSELNOST	2
1.1 <i>Vrste brezposelnosti</i>	2
1.1.1 Frikcijska brezposelnost.....	2
1.1.2 Ciklična brezposelnost.....	3
1.1.3 Strukturna brezposelnost.....	3
1.2 <i>Merjenje brezposelnosti</i>	3
1.2.1 Administrativni registri.....	3
1.2.2 Ankete o delovni sili.....	4
2 ORIS TRGA DELA V SLOVENIJI	5
2.1 <i>Brezposelnost v Sloveniji v različnih obdobjih</i>	5
2.2 <i>Brezposelnost v državah EU</i>	8
2.3 <i>Ključni problemi na trgu dela</i>	9
2.4 <i>Kritične skupine brezposelnih</i>	10
2.4.1 Brezposelnost žensk.....	11
2.4.2 Brezposelnost starejših.....	12
2.4.3 Brezposelnost invalidov.....	13
2.4.4 Dolgotrajno brezposelni.....	15
2.4.5 Brezposelnost mladih.....	16
3 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELA	16
3.1 <i>Značilnosti mladih na trgu dela</i>	16
3.1.1 Znanje.....	16
3.1.2 Delovne izkušnje.....	17
3.1.3 Osebnostne značilnosti.....	18
3.2 <i>Brezposelnost mladih v Sloveniji</i>	18
3.2.1 Vzroki brezposelnosti mladih.....	19
3.2.2 Študentsko delo.....	20
3.2.3 Spolna struktura mladih brezposelnih.....	22
3.2.4 Izobrazbena struktura mladih brezposelnih.....	24
3.2.5 Struktura iskalcev prve zaposlitve glede na trajanje brezposelnosti.....	26
3.2.6 Prilivi mladih v registrirano brezposelnost in odlivi v zaposlitev.....	28
3.2.7 Brezposelnost mladih po območnih službah.....	29
3.2.8 Anketna brezposelnost mladih.....	31
3.3 <i>Brezposelnost mladih v državah EU</i>	32
4 UREJANJE POLOŽAJA MLADIH NA TRGU DELA	33
4.1 <i>Mladi in fleksibilne oblike zaposlovanja</i>	33
4.2 <i>Ukrepi na področju zaposlovanja mladih</i>	34
4.2.1 Aktivna politika zaposlovanja.....	34
4.2.1.1 Ukrepi aktivne politike zaposlovanja.....	35
4.2.2 Štipendiranje.....	39
4.2.3 Pripravnništvo.....	40

SKLEP	40
LITERATURA IN VIRI	42

UVOD

Negotovost na trgu dela je danes eden od pomembnejših problemov, s katerim se zaposleni in brezposelni vsakodnevno srečujemo na trgu dela. Zaradi razvoja fleksibilnih oblik dela, kjer lahko delodajalci najemajo in odpuščajo delavce po potrebi, prihaja ta problem še toliko bolj do izraza. Obstajajo pa določene skupine ljudi, ki so problemu brezposelnosti še toliko bolj izpostavljene. Med te skupine ljudi uvrščamo tudi mlade.

Čeprav Slovenija po brezposelnosti mladih ni v evropskem vrhu, je odstotek precej visok in predstavlja velik delež brezposelnosti v državi. Glede zaposlenosti med mladimi ni problem le visoka stopnja brezposelnosti, ampak tudi neugodne zaposlitvene možnosti, zato je uspešno vključevanje mladih na trg dela eden od najpomembnejših izzivov, s katerim se srečujemo dandanes.

Ravno zato je namen moje diplomske naloge analizirati in predstaviti razmere, s katerimi se morajo mladi soočiti na trgu dela. Preko empiričnih podatkov želim prikazati njihov položaj na slovenskem trgu dela in opisati razne pristope državnih institucij, ki pripomorejo k reševanju problema brezposelnosti mladih.

Na začetku sem opredelila osnovne pojme in vrste brezposelnosti, ki se pojavljajo na trgu dela, nadaljevala sem s predstavitvijo dveh osnovnih oblik merjenja brezposelnosti, to sta merjenje brezposelnosti s pomočjo centralnih registrov prebivalstva in merjenje brezposelnosti s pomočjo ankete o delovni sili, v naslednjem poglavju pa sem podrobneje analizirala stanja na slovenskem trgu dela skozi različna obdobja, predvsem v obdobju tranzicije. Današnje stanje na trgu dela pa sem primerjala s stanjem na trgu dela v Evropski uniji in njenih članicah. Posebno pozornost sem namenila tudi kritičnim skupinam brezposelnih, to so ženske, starejši, invalidi, dolgotrajno brezposelni in mladi.

Mladi in njihova brezposelnost pa so osrednja tema v tretjem poglavju. Najprej sem podrobneje opisala značilnosti mladih, kot specifične kategorije na trgu dela, po katerih se ločijo od ostalih starostnih kategorij, prednosti, s katerimi se lahko mladi ponašajo na trgu dela in ugotavljala, kaj jih pri uspešnejšem vključevanju na trg dela najbolj zavira. Sledi podrobna analiza brezposelnosti mladih v Sloveniji. Ugotovitve so prikazane v tabelah in grafih. Za določene analize pa velja poudariti, da je diplomska naloga nastajala ob koncu leta 2009 in začetku leta 2010, zato nekateri podatki za leto 2009 še niso bili dostopni in jih v analizo nisem mogla zajeti. Ob koncu poglavja sem za primerjavo dodala še prikaz brezposelnosti mladih v državah Evropske unije.

Zaključno poglavje je namenjeno predstavitvi glavnih ukrepov za izboljšanje položaja mladih na trgu dela predvsem z vidika povečanja njihove zaposljivosti. To so ukrepi aktivne politike zaposlovanja.

1 TRG DELA IN BREZPOSELNOST

Trg dela sestavljajo kupci dela oziroma povpraševalci po delu, to so delodajalci, ter na drugi strani ponudniki, ki jih lahko imenujemo delavci. Oboji se srečujejo na trgu, kjer je ravnotežno plačilo rezultat bilateralne menjave ali pa se tržni sili pogajata za neko vnaprej znano višino plačila in za neki vnaprej znani obseg zaposlenosti, ki sta odvisna od njune pogajalske moči in od strahu, da ne bi prišlo do škode zaradi njunega nesporazuma. V obeh primerih je rezultat pogodba, ki odreja plačilo zaposlenih delavcev na enoto dela, stopnjo nadzora nad zaposlenimi in trajanje zaposlitve (Prašnikar & Rešičič, 1989, str. 129).

Brezposelnost je pomemben ekonomski, socialni in politični problem. Brezposelnost nastane zaradi prevelike ponudbe na trgu delovne sile, premajhnega povpraševanja po delovni sili ali pa zaradi neustreznega delovanja trga dela. Pri tem igra pomembno vlogo makroekonomska politika vlade z ukrepi za zmanjševanje brezposelnosti, s katerimi bi lahko zmanjšala težak socialni položaj tistega dela prebivalstva, ki se ne more zaposliti, čeprav bi si to želeli. V gospodarstvu poznamo več vrst brezposelnosti.

1.1 Vrste brezposelnosti

Osnovne vrste brezposelnosti, ki se pojavljajo v gospodarstvu, so frikcijska brezposelnost, ciklična brezposelnost in strukturna brezposelnost. Vse vrste brezposelnosti podrobneje predstavljam v nadaljevanju.

1.1.1 Frikcijska brezposelnost

Frikcijska brezposelnost je na trgu dela praktično neizogibna. Samo v teoriji je mogoče pričakovati, da je trg dela brezhiben, kar pomeni, da sta ponudba in povpraševanje po delovni sili popolnoma usklajena in uravnotežena, ter tudi da imajo delavci, ki ponujajo delovno silo, popolne informacije o delovnih mestih in da imajo delodajalci, ki iščejo delovno silo, popolne informacije o iskalcih zaposlitve (Svetlik, 1985, str. 35).

Frikcijska brezposelnost se torej pojavlja zaradi nenehnih menjav zaposlitev prebivalstva, ki je normalno zaposleno. Do menjav zaposlitev prihaja na primer zaradi selitve prebivalstva med različnimi mesti in regijami, kar ima za posledico iskanje nove zaposlitve, zaradi začasnih brezposelnih mladine, ki konča šolanje in išče službo, zaradi menjavanja zaposlitve, ker nekateri zaposleni želijo spremeniti delovno okolje in podobno. Pri frikcijski brezposelnosti je pomembno dejstvo, da je ta brezposelnost le začasna, kratkotrajna, ki lahko traja od enega dneva do nekaj mesecev in predstavlja samo obdobje med dvema stalnima zaposlitvama. Ker je plod prostovoljnih odločitev ljudi o menjavi delovnih mest, ni vezana na razmere v gospodarstvu, temveč je prostovoljna brezposelnost. V vsakem gospodarstvu, ki je na ravni polne zaposlenosti delovne sile, srečamo frikcijsko brezposelnost (Hrovatin, 2002, str. 206).

1.1.2 Ciklična brezposelnost

Ciklična brezposelnost se pojavlja zaradi gospodarskih ciklov. Je posledica gospodarske recesije, torej obdobja, ko gospodarska aktivnost stagnira in bruto domači proizvod pada ali je celo negativen. Takrat se zmanjšuje obseg proizvodnje, kar ima za posledico tudi odpuščanje delovne sile, ne glede na starost, izobrazbo ali vrsto dela. Večja zaposlenost oziroma nižja stopnja brezposelnosti se v gospodarstvu doseže šele s prehodom v drugo fazo cikla, to je ekspanzijo, ko pride do ponovnega oživljanja gospodarstva (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 564).

1.1.3 Strukturna brezposelnost

Do strukturne brezposelnosti prihaja, ko sta struktura povpraševanja in struktura ponudbe delovne sile neusklajeni. Vzrok za neusklajenost je običajno v tem, da so potrebe po delavcih v enem kraju, ponudba delovne sile pa se nahaja v drugem kraju. Mobilnost te delovne sile pa je nezadostna, da bi geografsko neusklajenost odpravila. Do neusklajenosti lahko pride tudi med iskano in dejansko usposobljenostjo delavcev. Podjetja povprašujejo po določenih profilih delavcev, na razpolago pa je ponudba drugače usposobljenih delavcev (Senjur, 2001, str. 152).

Strukturno brezposelni se težko prilagajajo novim razmeram na trgu delovne sile, še zlasti če gre za odpuščanje starejše kategorije brezposelnih. Zato mora za prestrukturiranje pogosto poskrbeti država s programi aktivnega zaposlovanja, ki vključujejo usposabljanje brezposelnih za nova delovna opravila in nove zaposlitve (Hrovatin, 2002, str. 206).

1.2 Merjenje brezposelnosti

Za pridobivanje podatkov o brezposelnosti imamo na voljo dve metodi:

- metodo merjenja brezposelnosti s pomočjo administrativnih registrov in
- metodo merjenja brezposelnosti s pomočjo ankete o delovni sili.

1.2.1 Administrativni registri

Nacionalne registre o brezposelnih vodijo vse države. Gre za podatke o brezposelnih, ki se zbirajo na uradih za zaposlovanje ali sorodnih državnih ustanovah. Registri omogočajo popoln pregled podatkov, ne le na nacionalni ravni, ampak tudi po regijah.¹

¹ »Slaba stran registrov je predvsem v tem, da podatki, ki so v njih zbrani, odražajo zakonodajo in administrativno urejenost postopkov v posameznih državah. Nacionalni kriteriji za to, kdaj in kako je neka oseba registrirana kot brezposelna, se bolj ali manj razlikujejo. Poleg tega lahko brezposelni iščejo zaposlitev sami na različne načine in se pri službah za zaposlovanje sploh ne registrirajo. Podatki o registrirano brezposelnih tako niso popoln kazalec števila brezposelnih, pa tudi mednarodno niso primerljivi, zato jih lahko uporabljamo zgolj za prikaze na nacionalni ravni. Na podatke v registrih močno vplivajo spremembe zakonodaje in administrativnih postopkov (npr. spremembe zakonov, ki določajo način in višino izplačila nadomestila za brezposelnost ali možnost za pridobitev tega nadomestila). Take spremembe lahko vplivajo tako na kriterije, po

V Sloveniji podatke o registriranih brezposelnih osebah zbira Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju Zavod), izračunavanje ter objava stopnje registrirane brezposelnosti pa je v pristojnosti Statističnega Urada Republike Slovenije (v nadaljevanju Statistični urad).

Po podatkih Statističnega urada je registrirana brezposelna oseba iskalec zaposlitve, za katerega veljajo naslednje okoliščine (Statistični letopis RS 2007, str. 217):

- nima redne zaposlitve ali samozaposlitve,
- ni lastnik ali solastnik poslujočega podjetja ali če ni lastnik ali uporabnik nepremičnin, s katerimi se lahko preživlja,
- je sposoben in voljan delati ter je pripravljen sprejeti zaposlitev, primerno njegovi strokovni izobrazbi oziroma z delom pridobljeni delovni zmožnosti, in
- se zaradi iskanja zaposlitve prijavi na pristojnem uradu za delo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje.

1.2.2 Ankete o delovni sili

Druga metoda merjenja brezposelnosti je anketa o delovni sili. Gre za najboljše zbiranje podatkov o stanju in spremembah na slovenskem trgu dela, ki ga četrtletno izvaja Statistični urad (Pajnkihar, 2003, str. 4). Rezultati ankete o delovni sili so mednarodno primerljivi, saj se anketa izvaja skladno s priporočili in navodili Mednarodne organizacije za delo (ILO) in v skladu z zakonodajo Evropske skupnosti. Gre za anketiranje reprezentativnega vzorca odrasle populacije, pri čemer je enota vzorčenja praviloma gospodinjstvo, osnovna enota opazovanja pa so posamezniki, ki živijo v izbranem gospodinjstvu (Bregar, 2004, str. 124-125). Težava pri anketnih podatkih pa je, da jih (zaradi obsežnosti in stroškov tovrstnih anket) navadno nimamo na voljo dovolj pogosto, da bi lahko sledili mesečnim nihanjem posameznih kazalcev ter, da so podatki razpoložljivi le na ravni celotne države, ne pa tudi za ožje opredeljena področja.

Po definicijah Mednarodne organizacije dela (ILO) populacijo, staro 15 let in več, razdelimo na tri temeljne kategorije: na delovno aktivne (to so vsi, ki so opravljali kakršno koli delo za plačilo), brezposelne in neaktivne (oziroma tiste, ki so zunaj delovne sile). Te kategorije se med seboj izključujejo, kar pomeni, da vsako osebo lahko razvrstimo v samo eno kategorijo, pri čemer delovna aktivnost vedno prevlada nad brezposelnostjo in neaktivnostjo ter brezposelnost vedno prevlada nad neaktivnostjo. Referenčno obdobje, za katero ugotavljamo stanje, je teden pred anketiranjem. Kot delovno aktivne tako štejemo vse, ki so v tednu pred anketiranjem opravili vsaj eno uro dela za plačilo, ne glede na njihov siceršnji formalni status.

katerih se brezposelne osebe sploh lahko registrirajo kot tudi njihovo pripravljenost, da se registrirajo» (Trbanc, 1994, str. 58-59).

Brezposelne osebe po anketi o delovni sili so osebe, ki v poročevalskem tednu niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo ter (Statistični letopis RS 2007, str. 217):

- so v zadnjih štirih tednih aktivno iskale delo in bi ga bile takoj (v dveh tednih) pripravljene sprejeti, če bi ga našle, ali
- so že našle delo in ga bodo začele opravljati v času po poročevalskem tednu.

V Sloveniji anketno brezposelnost ugotavlja Statistični urad v skladu z opredelitvami Mednarodne organizacije dela in z zahtevami Statističnega urada evropske zveze (EUROSTAT). Anketa o delovni sili (ADS) se je v Sloveniji v obdobju od leta 1993 do leta 1996 izvajala v letni periodiki, od leta 1997 pa se izvaja četrtletno (Bregar, 2004, str. 124-125).

2 ORIS TRGA DELA V SLOVENIJI

V tem poglavju nazorneje predstavljam slovenski trg dela in sicer kako se je spreminjalo stanje na njem skozi različna obdobja, predvsem v času tranzicije. Predstavljene bodo tudi različne skupine brezposelnih oseb oziroma tiste skupine brezposelnih oseb, ki jih na trgu dela obravnavamo kot najbolj kritične.

2.1 Brezposelnost v Sloveniji v različnih obdobjih

Za obdobje osemdesetih let prejšnjega stoletja je bila za slovenski trg dela značilna visoka stopnja zaposlenosti in visoka pravna zaščitenost zaposlenih. V veljavi je bila »socialistična družbena pogodba«, ki je temeljila na polni zaposlenosti, zelo nizkih stopnjah brezposelnosti in majhnih razlikah v plačah. Ustavna pravica do dela naj bi vsakomur zagotavljala delo, na delovno razmerje pa je bila vezana tudi večina pravic. NeprostoVOLJNIH prekinitev delovnega razmerja skoraj ni bilo. Odpuščanje je bilo praktično nemogoče. Odpoved s strani delodajalca je bila možna le v primeru stečaja ali insolventnosti podjetja ali po krivdi delavca zaradi dokazanih večjih disciplinskih prekrškov ali povzročene materialne škode. Odpuščanje iz ekonomskih razlogov je postalo dovoljeno šele konec leta 1989, leta 1991 pa so bili skrajšani zakonsko določeni odpovedni roki. Stroški odpuščanja so ostali še vedno visoki, sama pot pa zapletena (Kajzer, 1996, str. 143).

V centralno planskih socialističnih gospodarstvih brezposelnost uradno ni obstajala. Pojavljala se je le minimalna frikcijska brezposelnost, toda tudi ta je ostajala neregistrirana. Obstajala pa je ogromna prikrita brezposelnost: delavci z zaposlitvijo, toda brez dela. Prikrita brezposelnost se je pojavljala kot posledica kopičenja delovne sile in neizkoriščenosti strokovne usposobljenosti zaposlenih (Kajzer, 1996, str. 142).

V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja smo bili priča velikim političnim, ekonomskim in socialnim spremembam v srednji in vzhodni Evropi. Države te regije so začele s procesom

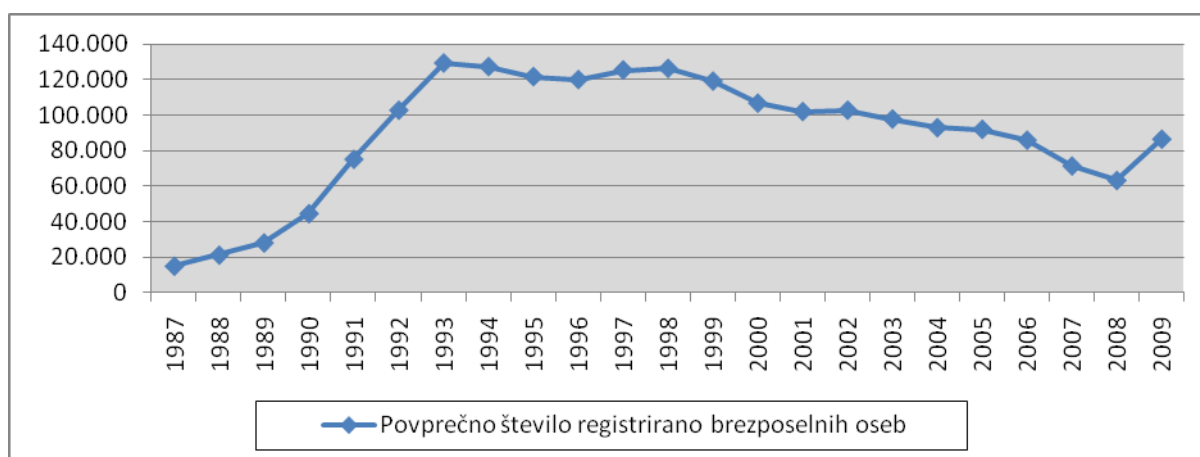
popolne politične in ekonomske preobrazbe, med njimi tudi Slovenija. V veljavo je prišel popolnoma nov termin, to je tranzicija. Tranzicija je obdobje prehoda iz socialističnega gospodarskega sistema k tržnemu gospodarstvu, ki je Sloveniji prineslo številne spremembe: osamosvojitve, izgubo trgov v republikah nekdanje Jugoslavije, uvajanje tržnih meril v gospodarstvo, privatizacijo in prestrukturiranje podjetij, upadanje gospodarske aktivnosti itd.

Obdobje tranzicije je s seboj prineslo močno zmanjšanje zaposlovanja in veliko neskladij med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Strukturne spremembe v gospodarstvu so povzročile obsežno ukinjanje delovnih mest, ki jih ni nadomestilo odpiranje novih delovnih mest (Ivančič, 2007, str. 24). Osamosvojitve Slovenije in proces tranzicije ter ekonomske prenovne so bistveno vplivali na stanje na trgu dela v državi. Število registriranih brezposelnih oseb se je od 15.184 oseb v letu 1987 hitro povzpelo na 129.087 oseb v letu 1993, ko je bila brezposelnost največja. Podobno se je gibal tudi stopnja brezposelnosti. Od 1,5 odstotka v letu 1987 se je povzpela na 14,4 odstotkov v letu 1993. Ena od posledic ekonomske prenovne je bilo tudi opazno zmanjšanje delovno aktivne populacije.² Leta 1987 je Slovenija dosegla svojo doslej najvišjo stopnjo aktivnosti in zaposlenosti prebivalstva. Do leta 1997 pa se je število zaposlenih zmanjšalo za več kot dvesto tisoč (Letno poročilo 1999, str. 19). Do tega je v veliki meri prišlo na račun predčasnega upokojevanja, ki ga je država uvedla zato, da bi se izognila še večji brezposelnosti, saj se je s tem ukrepom zmanjšal naval presežnih delavcev na zavode za zaposlovanje in starejšim presežnim delavcem omogočil neposreden prehod iz stanja delovne aktivnosti v »plačano neaktivnost«. Vendar pa je ta ukrep imel tudi slabe strani. Dolgoročno se je povečal delež neaktivnih v slovenski populaciji, kar pomeni večji pritisk na delovno aktivne in blaginjo države. Nenormalen porast števila upokojencev se je odražal v vse večjih sredstvih, ki so bila potrebna za izplačilo pokojnin. Breme je bilo preneseno na delavce in delodajalce. Le-ti so močno občutili povečane davčne obremenitve, njihova konkurenčnost na trgu pa se je posledično zmanjšala.

S prehodom v tržno gospodarstvo se je zaščita zaposlenih pred izgubo delovnega mesta zmanjšala, zato je bilo obdobje tranzicije stresno za večino delavcev, saj so se bali, da bodo izgubili delovno mesto zaradi nizke stopnje izobrazbe, ki so jo imeli. Mnogi delavci niso imeli niti dokončane osnovne šole, saj so vedeli, da bodo po starem sistemu dobili zaposlitev tudi brez nje, ob upokojitvi pa določeno pokojnino. Vse bolj pomembna je postajala izobrazba. Zaradi tega se je tudi vedno več mladih odločalo za nadaljnje šolanje in s tem podaljševalo svoj vstop v delovno aktivno populacijo ter s tem pripomoglo k zmanjšanju delovno aktivne populacije.

² Delovno aktivno prebivalstvo so osebe stare najmanj 15 let, ki delajo na območju Slovenije in so obvezno socialno zavarovane. To so lahko: a) zaposlene osebe s pogodbami o zaposlitvi (in sicer za nedoločen ali določen čas, s polnim delovnim časom ali krajšim delovnim časom); b) samozaposlene osebe, ki so obvezno socialno zavarovane (Statistični letopis Republike Slovenije 2007, str. 216).

Slika 1: Gibanje registrirane brezposelnosti v Sloveniji od leta 1987 do leta 2009

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2010.

V drugi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja se zaposlenost, kljub ponovnemu gospodarskemu zagonu, ni bistveno povečala. Gospodarska rast je bolj kot na rast zaposlovanja vplivala na povečanje produktivnosti dela, zato se je število registriranih brezposelnih le počasi zmanjševalo. Izrazitejši preobrat v gibanju registrirane brezposelnosti smo zaznali šele v letu 1999. Takrat se je brezposelnost začela postopoma zmanjševati, število zaposlenih pa naraščati. Na padec brezposelnosti je poleg administrativnih razlogov (uveljavitev Novele Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, s katero so osebe, vključene v javna dela pridobile status zaposlene osebe) in učinkov ukrepov aktivne politike zaposlovanja pozitivno vplivala tudi rast zaposlenosti. Število brezposelnih oseb se je zmanjševalo tudi v večini mesecev leta 2000. Ob koncu leta 1999 je bilo v Sloveniji 114.348 registriranih brezposelnih oseb, medtem ko je bilo ob koncu leta 2000 104.583 brezposelnih oseb, kar je za 8,5 odstotkov manj kot leta prej (Letno poročilo 2000, str. 18).

V letu 2003 se je brezposelnost sicer zmanjšala, vendar ne v pričakovanem obsegu. Ob koncu leta je bilo na Zavodu prijavljenih 95.993 brezposelnih oseb, 3,6 odstotkov manj kot ob koncu leta 2002. Stopnja registrirane brezposelnosti, izračunana kot delež brezposelnih oseb med aktivnimi, pa je bila v letu 2003 v povprečju 11,2 odstotka, kar je za 0,4 odstotne točke manj kot v letu 2002 (Letno poročilo 2003, str. 16).

V letu 2006 so bila v naši državi prisotna ugodna gospodarska gibanja, ki so se odrazila tudi v številu brezposelnih oseb. Ob koncu decembra 2006 je bilo na Zavodu prijavljenih 78.303 brezposelnih oseb. V primerjavi z decembrom leta 2005 je bilo brezposelnih manj za 15,4 odstotka.

Leto 2007 je zaznamovala visoka gospodarska rast, saj smo v državi v prvih devetih mesecih leta zabeležili kar 6,5 odstotno realno rast bruto domačega proizvoda (BDP). V tretjem četrtletju leta 2007 se je BDP v primerjavi z enakim četrtletjem leta 2006 realno povečal za 6,3 odstotkov. Na gospodarsko rast, ki je preseгла rast iz leta 2006, so vplivale ugodne

gospodarske razmere v mednarodnem okolju, zlasti konjunktura v državah, v katere Slovenija izvažata svoje proizvode in storitve (Poslovni načrt Zavoda RS za zaposlovanje, 2008, str. 9).

Večja gospodarska aktivnost ugodno vpliva na trg dela. Povečuje se tako povpraševanje delodajalcev po delavcih kot zaposlovanje, hkrati pa se znižuje brezposelnost. Število registriranih brezposelnih oseb se je v letu 2007 zniževalo v vseh mesecih razen v januarju, juliju, oktobru in decembru, zato je brezposelnost ob koncu leta štela le še 68.411 oseb, kar je 12,6 odstotkov manj brezposelnih kot ob koncu predhodnega leta. V povprečju je bilo leta 2007 71.336 brezposelnih oseb ali 16,9 odstotkov manj kot leta 2006. Ugodno gibanje registrirane brezposelnosti je posledica za 18,5 odstotkov manjšega priliva novih brezposelnih oseb, prijavilo se je manj iskalcev prve zaposlitve, manj brezposelnih po izteku zaposlitve za določen čas in manj brezposelnih trajno presežnih delavcev in stečajnikov. Odliv iz brezposelnosti je bil v letu 2007 prav tako manjši od tistega iz predhodnega leta, štel je 83.436 brezposelnih oseb. Odjavilo se je 20,1 odstotkov manj brezposelnih oseb kot v letu 2006 (Poslovni načrt Zavoda RS za zaposlovanje, 2008, str. 9-10).

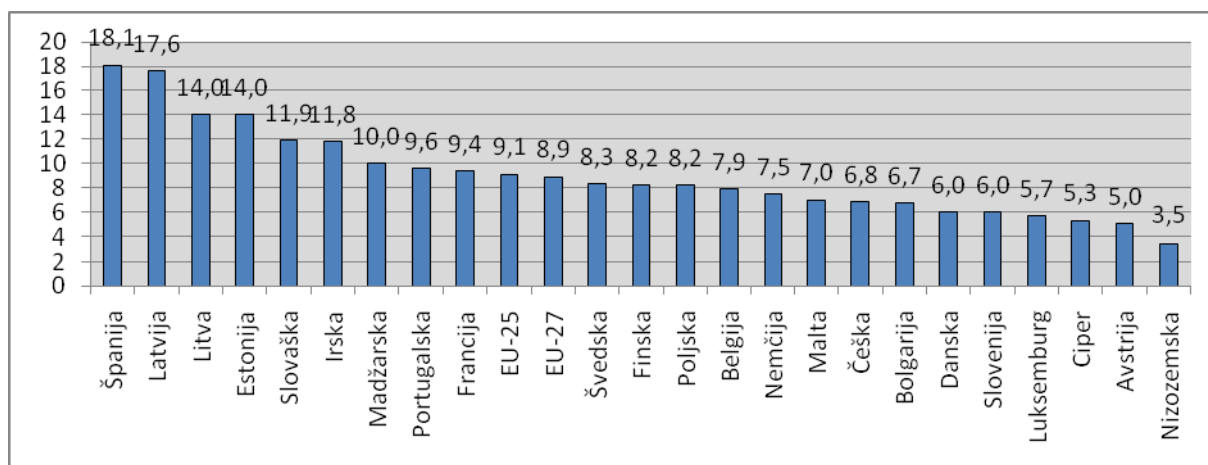
V letu 2008 se je ugodno gibanje na trgu dela nadaljevalo. Število brezposelnih se je v letu 2008 v primerjavi z letom 2007 zmanjšalo za 11,4 odstotkov, vendar je bilo ob koncu leta že mogoče občutiti prve znake gospodarske krize, zato se je število registriranih brezposelnih oseb v letu 2008 zmanjšalo manj kot v predhodnem letu. V povprečju je bilo v letu 2008 v Sloveniji 63.216 registriranih brezposelnih oseb, ob koncu leta pa je bilo na Zavodu prijavljenih 66.239 brezposelnih oseb (Letno poročilo 2008). Podatki, ki so nam na voljo za leto 2009 pa izrazito kažejo kako je gospodarska kriza zajela tudi trg delovne sile. Število brezposelnih oseb v letu 2009 se je iz meseca v mesec povečevalo. Tako je bilo konec januarja na Zavodu prijavljenih 73.911 brezposelnih oseb, konec maja 84.519 oseb, konec septembra že 88.366 registriranih brezposelnih oseb, konec decembra pa kar 96.672 registriranih brezposelnih oseb, kar je za 45,9 odstotkov več kot konec decembra predhodnega leta (Statistične informacije Zavoda RS za zaposlovanje).

2.2 Brezposelnost v državah EU

Podobno kot v Sloveniji se je stopnja brezposelnosti gibala tudi v Evropski uniji s tem, da je bila povprečna stopnja brezposelnosti v Sloveniji vedno nižja od povprečne stopnje brezposelnosti v EU. Stopnja anketne brezposelnosti v Sloveniji se je od leta 2001 do leta 2003 povečala iz 6,2 odstotka na 6,7 odstotka, do leta 2008 pa znižala na 4,4 odstotka. Podobno je bilo tudi s stopnjo brezposelnosti v EU-27, ki je v letu 2001 znašala 8,5 odstotkov in se je do leta 2004 zvišala na 9,2 odstotka, do leta 2008 pa znižala na 7,0 odstotkov. V letu 2009 sta zaradi gospodarske krize obe stopnji narasli in sicer v Sloveniji na 6,0 odstotkov, v EU-27 pa na 8,9 odstotkov. Stopnje anketne brezposelnosti v državah EU podrobneje predstavljam v sliki 2, ker pa sem se pri tem omejila zgolj na leto 2009, tudi analiza zajema zgolj države, za katere so bili podatki v času izdelave naloge na voljo.

Leta 2009 je bila stopnja brezposelnosti v Sloveniji (6,0 odstotkov po podatkih Eurostata) nižja od povprečja EU-27 (8,9 odstotkov) in EU-25 (9,1 odstotka). To pomeni, da je bila stopnja slovenske anketne brezposelnosti nižja od evropskega povprečja in da ima Slovenija peto najnižjo stopnjo brezposelnosti v Evropi. Nižjo stopnjo brezposelnosti so imele le Luksemburg (5,7 %), Ciper (5,3 %), Avstrija (5,0 %) in Nizozemska (3,5 %), ki je dosegla najnižjo stopnjo brezposelnosti. Z najvišjo stopnjo brezposelnosti so se ukvarjali v Španiji (18,1 %) in v Latviji (17,6 %). Stopnja brezposelnosti v Španiji se je v letu 2009 glede na leto 2008 povečala za 6,8 odstotne točke, medtem, ko se je v istem obdobju stopnja brezposelnosti v Latviji povečala za kar 10,1 odstotne točke.

Slika 2: Stopnje anketne brezposelnosti v državah EU v letu 2009

Vir: Eurostat, 2010.

2.3 Ključni problemi na trgu dela

Analiza stanja in gibanj na trgu dela v Sloveniji kaže naslednje ključne probleme (Kajzer, 2005, str. 37):

- *Nizka stopnja zaposlenosti in visoka stopnja brezposelnosti nizko izobraženih*, kar je ključni strukturni problem brezposelnosti v Sloveniji. Problem je povezan z bistveno nižjo stopnjo zaposlenosti v storitvah (slabo razvit storitveni sektor, predvsem socialne storitve) v Sloveniji in malo zaposlitev s krajšim delovnim časom med starejšimi, ki je v EU precej pogosta (21,9 % starejših med 55 in 64 leti dela s krajšim delovnim časom), v Sloveniji pa je še zelo nerazvita (samo 15,3 % starejših dela s krajšim delovnim časom). Velike rezerve so predvsem na področju zaposlovanja starejših žensk s krajšim delovnim časom.
- *Izredno nizka stopnja zaposlenosti starejših* (med najnižjimi v EU), ki je povezana z reševanjem odkrite brezposelnosti s predčasnim upokojevanjem kakor tudi s prej omenjenim malo razširjenim delom s krajšim delovnim časom. Delno upokojevanje kot postopni prehod v neaktivnost se v Sloveniji še ne uporablja, vendar bi bilo koristno razmisliti o njegovem spodbujanju. Cilj Lizbonske strategije (50-odstotna stopnja zaposlenosti) ne bo dosegljiva brez oblikovanja strategije aktivnega staranja, ki bo

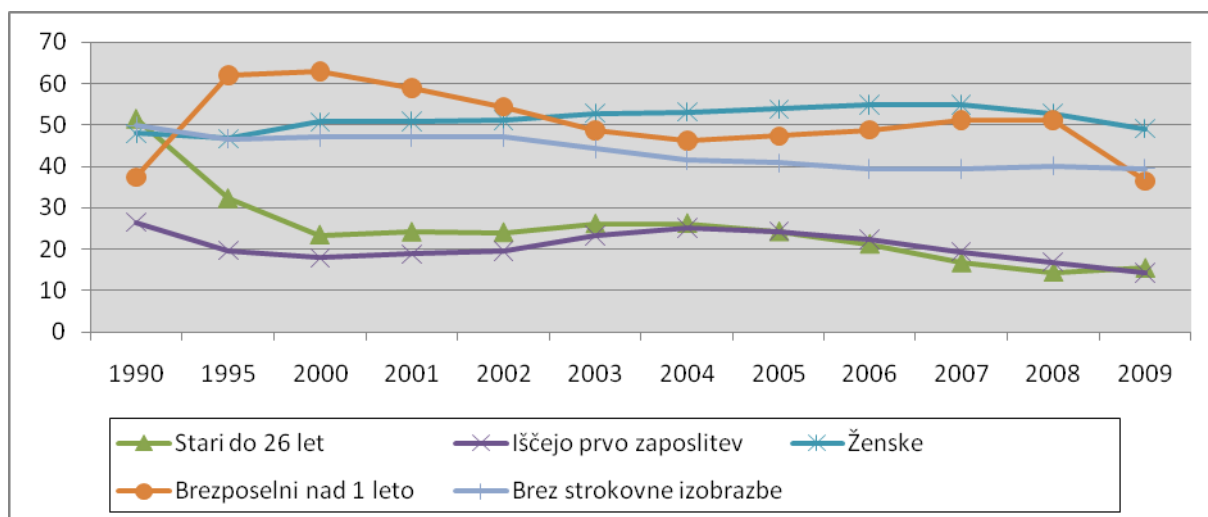
vključevala ukrepe za zmanjševanje poklicnih bolezni in izboljšanje varnosti pri delu, programe izobraževanja odraslih, starejših od 45 let, in ukrepe, ki bodo vseživljenjsko učenje spremenili iz načela v prakso, pri čemer se bo treba še posebej osredotočiti na izboljšanje povezanosti usposabljanja z delom.

- *Sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih*, ki zahteva povečanje naporov za: (a) zaposlovanje mladih in njihovo vključevanje v delo s pomočjo mentorjev, s katerimi bi dobili potrebne začetne delovne izkušnje, (b) opravljanje prekvalifikacije in pridobivanje vsaj srednješolske izobrazbe, kar bi povečalo njihove zaposlitvene možnosti.
- *Neintenzivno upravljanje s človeškimi viri v podjetjih*. Za upravljanje s človeškimi viri v Sloveniji je značilno, da so zaposleni, ki niso del vodstva, zgolj izvajalci, njihovi človeški viri pa neizkoriščeni. Kritično malo je kadrovskih strokovnjakov na sto zaposlenih, pri čemer so podjetja usmerjena na notranji trg dela, stopnja prožnosti zaposlovanja je nizka, odločanje o upravljanju s človeškimi viri je centralizirano, namenjeno mu je premalo pozornosti vodstva, izobraževanje in usposabljanje zaposlenih se pogosto zanemarija. Slabo upravljanje s človeškimi viri in premalo vlaganj v človeške vire se verjetno zrcalijo tudi v nizki inovativnosti slovenskih podjetij.

2.4 Kritične skupine brezposelnih

V družbi obstajajo določene skupine ljudi, ki so problemu brezposelnosti najbolj izpostavljene. To so ženske, starejši, invalidi, dolgotrajno brezposelni in mladi. Prav te skupine zaposlenih nosijo največjo možnost izgube zaposlitve v obdobju, ko je gospodarstvo v recesiji, saj se ravno takrat podjetja odločajo za nižanje števila zaposlenih.

Slika 3: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb v Sloveniji od leta 1987 do 2009

Vir: Tabela 1 v Prilogi 1.

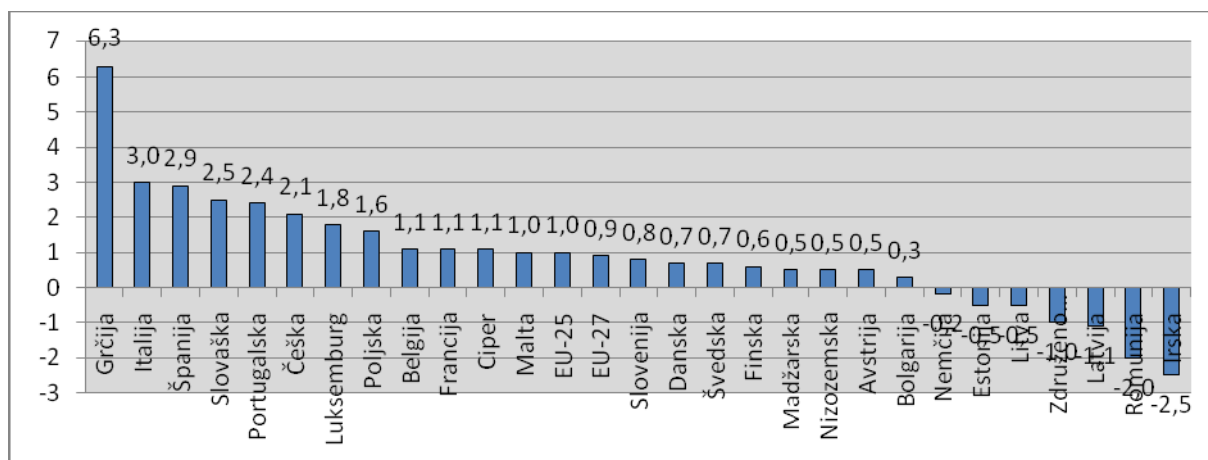
2.4.1 Brezposelnost žensk

Konkurenca na trgu dela je velika in ženske, v primerjavi z moškimi, na trgu dela pogosto izgubljajo, saj so ženske bolj pogosto kot moški zaposlene s krajšim delovnim časom, imajo začasno zaposlitev oziroma zaposlitev na sploh težje dobijo kot moški. Vendar pa se razlika v stopnji brezposelnosti moških in žensk ciklično spreminja.

Kot lahko vidimo v Tabeli 1 v Prilogi 1, se je delež žensk med brezposelnimi zmanjševal vse do leta 1993, ko je znašal 43,8 odstotkov. Razlog za to, da je bil v začetku devetdesetih let delež žensk med brezposelnimi nižji od deleža moških med brezposelnimi, je predvsem v krizi, ki je v tistem času zajela določene panoge predelovalnih dejavnosti, ki so zaposlovale predvsem moško delovno silo. V drugi polovici devetdesetih let sta se deleža med moškimi in ženskami začela postopno izenačevati, v letu 1999 pa je prišlo do preobrata, ko je delež žensk med brezposelnimi prvič znašal več od deleža moških, in sicer 50,6 odstotkov. Do tega je prišlo zaradi težav v tekstilni, usnjarski in obutveni industriji, kjer se je odpuščalo pretežno žensko delovno silo, saj so ženske v teh dejavnostih predstavljale večino zaposlenih (Letno poročilo 2000, str. 22). V kasnejših letih se je delež žensk med brezposelnimi, zaradi zaostrovanja razmer v delovno intenzivnih panogah, samo še povečeval in v letu 2007 znašal že 54,9 odstotkov vseh brezposelnih. V letu 2008 je ta odstotek padel za 2,1 odstotni točki, v letu 2009 pa smo pričali ponovnemu preobratu, ko je delež žensk med brezposelnimi znašal manj od deleža moških med brezposelnimi, in sicer 49,1 odstotkov.

S tem, ko se je delež žensk med brezposelnimi od leta 1999 naprej stalno povečeval, se je povečala tudi razlika med spoloma po stopnji brezposelnosti. V letu 2008 je razlika med stopnjo brezposelnosti žensk in stopnjo brezposelnosti moških znašala 0,8 odstotne točke, kar je manj od povprečja EU-25 in EU-27. Na sliki 4 lahko vidimo, da ima Slovenija trinajsto največjo razliko med spoloma po stopnji brezposelnosti. Višjo stopnjo brezposelnosti moških od žensk imajo le Irska, Romunija, Latvija, Združeno kraljestvo, Litva, Estonija in Nemčija.

Slika 4: Razlike v stopnji brezposelnosti med ženskami in moškimi v letu 2008 v Sloveniji in državah EU, v odstotnih točkah

Vir: Eurostat, 2010.

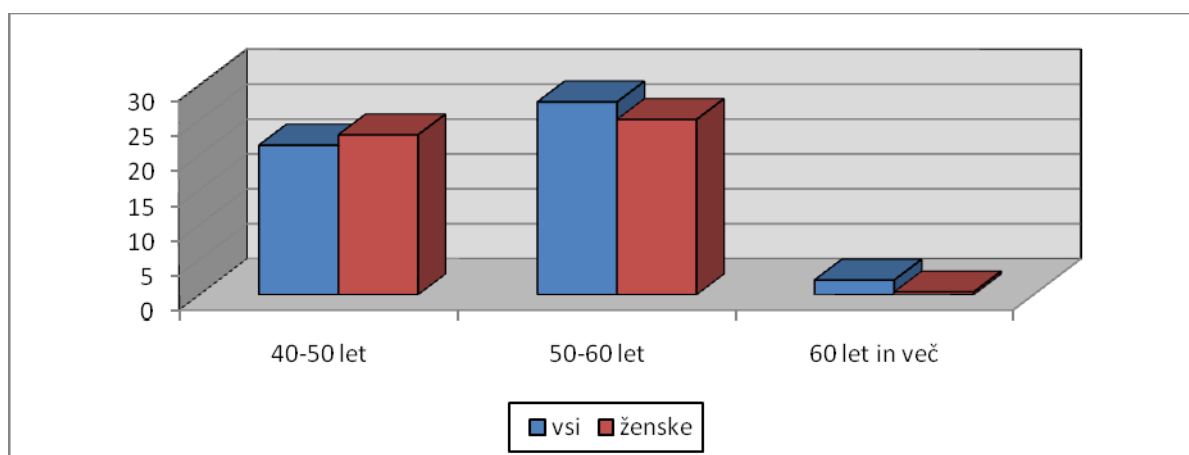
2.4.2 Brezposelnost starejših

Številne družbenoekonomske spremembe v devetdesetih letih prejšnjega stoletja so močno vplivale na položaj delavcev na trgu delovne sile. Te spremembe so najbolj občutili prav starejši delavci, saj je gospodarska kriza povzročila množičen prehod starejših iz delovne aktivnosti v neaktivnost ali brezposelnost (Verša, 2002, str. 372). Življenjska doba ljudi se daljša, število starejših oseb se povečuje, s tem pa se spreminja tudi struktura delovne sile, v kateri je vse več starejših oseb. Zaradi pokojninske politike v državi oziroma vzdržnosti pokojninskega sistema, se morajo starejši soočiti s podaljševanjem svoje delovne aktivnosti, kljub temu, da delodajalci starejšim delavcem niso najbolj naklonjeni, kar se odraža predvsem v visokih stopnjah brezposelnosti starejših.

V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja se je povečanje brezposelnosti dotaknilo vseh starostnih skupin. Povečalo se je tako število mladih brezposelnih oseb kot starejših. Starejši ljudje so postali brezposelni predvsem kot trajno presežni delavci ali pa delavci podjetij, ki so takrat šla v stečaj. Kljub vsem ukrepom za zmanjšanje števila brezposelnih, se število starejših brezposelnih oseb še vedno povečuje. Med leti 2008 in 2009 se je število brezposelnih oseb nad 50-im letom starosti povečalo za skoraj sedem tisoč, tako da je ta skupina v letu 2009 predstavljala 29,7 odstotkov vseh brezposelnih (Statistične informacije Zavoda RS za zaposlovanje).

Na sliki 4 lahko vidimo, da najvišjo stopnjo brezposelnosti starejših konec leta 2009 predstavljajo tisti v starosti od 50 do 60 let in sicer 27,6 odstotkov oziroma 26.691 vseh brezposelnih. Od tega je 11.653 žensk. Po pričakovanjih je najmanj brezposelnih v starosti nad 60 let (2,1 odstotka), saj je v tej starosti večina prebivalcev že upokojenih in jih trg dela ne zajema, saj spadajo med neaktivno prebivalstvo.

Slika 5: Stopnje brezposelnosti starejših v letu 2009 (stanje 31.12.)

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2010.

Kot osnovno značilnost starejših brezposelnih oseb mnogi navajajo njihovo nizko stopnjo izobrazbe, saj delodajalci povprašujejo po bolj izobraženi delovni sili. Starejši brezposelni imajo tudi odklonilen odnos do učenja in izobraževanja, zato se redko vključujejo v programe aktivne politike zaposlovanja, namenjene izboljšanju njihove izobrazbe. S tem se njihove možnosti za zaposlitev še dodatno zmanjšujejo (Verša, 2002, str. 382).

Brezposelnost je za starejše precej neugoden izhod iz delovne aktivnosti, saj starejši, ki izgubijo svojo zaposlitev, ostajajo brezposelni dalj časa in nimajo veliko možnosti za pridobitev nove zaposlitve. Za mnoge starejše v Sloveniji pomeni brezposelnost največkrat tudi dokončno prekinitev delovne aktivnosti.

Položaja starejših in njihove ekonomske aktivnosti ne določajo samo tržni mehanizmi, temveč tudi pokojninska, zaposlitvena in druge politike na državni in lokalni ravni ali na ravni posameznih podjetij. Pokojninska in zaposlitvena politika sta v prvi polovici devetdesetih let spodbujali upokojevanje kot način reševanja problema številnih starejših presežnih delavcev v obdobju najhujše gospodarske krize. Zakonsko opredeljena starostna meja za upokojevanje je bila nižja kot v državah EU, dejanska pa še nižja zaradi pogostega predčasnega upokojevanja (Verša, 2002, str. 394).

2.4.3 Brezposelnost invalidov

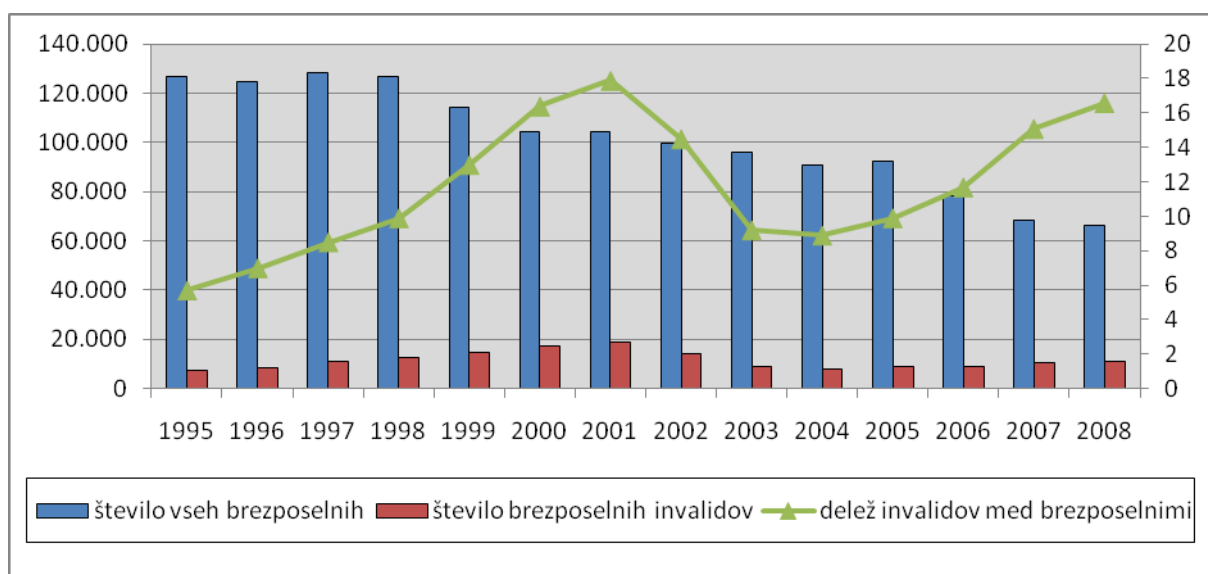
Analize stanja na področju zaposlovanja kažejo, da je položaj invalidov na trgu dela manj ugoden, da se invalidi v manjši meri vključujejo na trg dela, da je stopnja brezposelnosti med njimi višja od splošne stopnje brezposelnosti in trajanje njihove brezposelnosti daljše kot pri preostalem prebivalstvu (SURS, 2007, str. 11). Razlog za tako stanje je predvsem v tem, da so invalidi v očeh delodajalcev pogosto manj zanesljivi iskalci dela, saj le-ti verjamejo, da so invalidi običajno manj prilagodljivi in učinkoviti.

»Omejitev delovne zmožnosti invalidov delodajalcem pogosto prinaša organizacijske težave, ker jih težko prerazporejajo z zamišljenim kadrovskim načrtom in hkrati zadostijo vsem omejitvam, ki jih ima posamezen invalid. Torej je delovna zmožnost odločilnega pomena za položaj invalidov na trgu dela. To je tisto, kar delodajalce pri najemanju delovne sile v tržnem gospodarstvu tudi najbolj zanima. Delodajalci se namreč ravnavajo po čisto pragmatičnih načelih, ko zaposlujejo ljudi, in sicer: kako opraviti dober posel tudi pri vnašanju zaposlitve. Zato ob dobri ponudbi delovne sile raje posegajo po tistih, od katerih pričakujejo največji učinek in čim manjše organizacijske in upravljalne stroške« (Drobnič, 2002, str. 436-438).

Razne analize delovnega mesta in zaposlitve invalidov so pokazale, da se invalide zaposluje predvsem za dela, ki so fizično in umsko manj zahtevna, saj invalidnost pogosto povezujemo s pomanjkanjem večjih in bolj zahtevnih sposobnosti za delo. Izbor ustreznih delovnih mest za invalide je torej zmanjšan in omejen na dela, ki so slabše plačana, to so nezahtevna, nezanesljiva in manj ugledna dela, ki povzročajo osebno nazadovanje in ovirajo motivacijo zaposlenega (Drobnič, 2002, str. 437).

Države sprejemajo razne ukrepe za povečanje zaposlovanja invalidov, vendar so kljub temu zaposlitvene možnosti invalidov precej nižje od zdravih oseb. To nam pokažejo stopnje brezposelnosti invalidov, ki so v povprečju dvakrat večje kot za celotno populacijo. Na sliki 6 lahko vidimo, da je stopnja brezposelnosti invalidov od leta 1995 do leta 2008 močno nihala. Vrh je dosegla ob koncu leta 2001, ko je le-ta znašala 17,9 odstotkov, kasneje je do leta 2004 strmo padala, od leta 2004 do 2008 pa ponovno postopno naraščala vse do vrednosti 16,6 odstotkov ob koncu leta 2008.

Slika 6: Gibanje števila brezposelnih invalidov v letih od 1995 do 2008 (stanje na 31.12.)

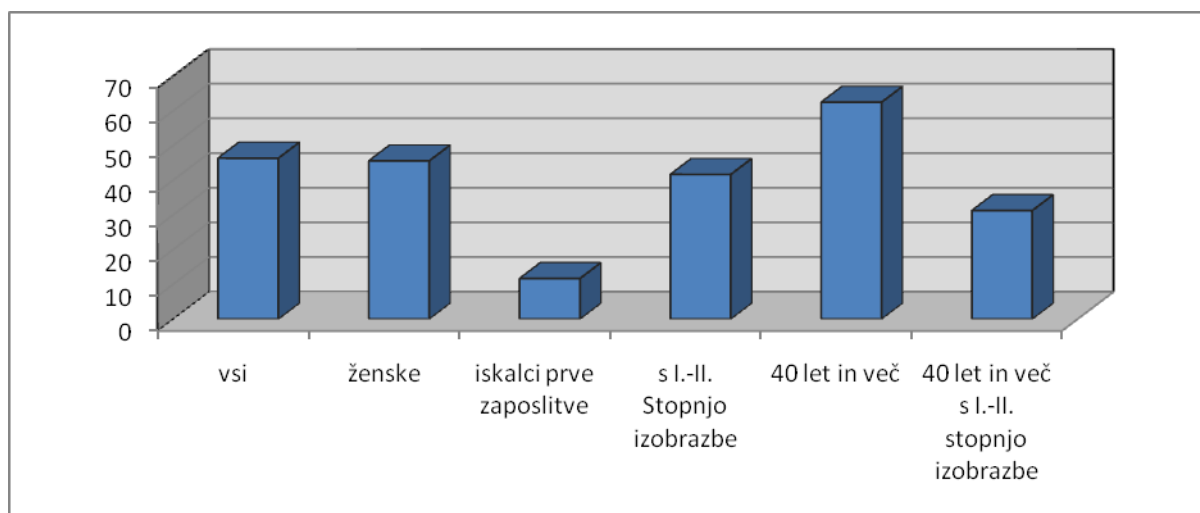
Vir: Letno poročilo 2008 Zavoda RS za zaposlovanje, 2009.

2.4.4 Dolgotrajno brezposelni

Dolgotrajno brezposelnost lahko opredelimo kot neprostovoljno odsotnost z dela, ki traja več kot dvanajst mesecev. Ta oblika brezposelnosti predstavlja eno najbolj resnih socialnih vprašanj iz področja zaposlovanja, saj se možnosti za zaposlitev dolgotrajno brezposelnih zmanjšujejo z daljšanjem časa brezposelnosti, tudi njihova sposobnost za opravljanje del, za katera so usposobljeni, se zmanjšuje in posledično so zaradi tega v luči delodajalcev manj zaželeni iskanci zaposlitve. Med dolgotrajno brezposelne osebe najpogosteje uvrščamo starejše delavce z nizko stopnjo izobrazbe, ki so bili zaposleni v tradicionalnih industrijskih panogah, kjer so opravljali predvsem fizično delo, mlade, ki po zaključenem šolanju vstopajo na trg dela brez ustreznih delovnih izkušenj in ženske, ki se vračajo na trg dela potem, ko so bile z njega dalj časa odsotne zaradi nosečnosti in skrbi za otroke (Dominkuš, 2002, str. 320-324).

V Sloveniji med dolgotrajno brezposelnimi osebami prevladujejo osebe, starejše od štirideset let, ki so v povprečju slabo izobražene in prejemajo določeno obliko denarne pomoči. To lahko vidimo na sliki 7, ki nam prikazuje deleže teh skupin dolgotrajno brezposelnih.

Slika 7: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji ter značilne skupine dolgotrajno brezposelnih v letu 2008 (stanje 31.12.)

Vir: Letno poročilo 2008 Zavoda RS za zaposlovanje, 2009.

Kot osnovni razlog za dolgotrajno brezposelnost se najpogosteje navaja strukturna neskladja na trgu dela oziroma neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela ter način njihovega urejanja. Posledica tega je širjenje sive ekonomije oziroma dela na črno, kar za državo pomeni izgubo davčnih prihodkov. Zaradi tega se države trudijo zmanjševati dolgotrajno brezposelnost na različne načine, pri tem pa imajo največjo veljavo razni ukrepi aktivne politike zaposlovanja.

2.4.5 Brezposelnost mladih

Trendi in dogajanje na področju položaja mladih na trgu dela v Sloveniji so precej podobni dogajanju v državah Evropske unije. Označujejo ga vse manj številčne generacije mladih in podaljševanje šolanja na eni strani, na drugi strani pa struktura zaposlitvenih priložnosti, ki so mladim na voljo in kjer izrazito prevladujejo fleksibilne oblike zaposlitve, najbolj pogosta je zaposlitev za določen čas. Zato mladi v Sloveniji pogosto prehajajo iz ene zaposlitve v drugo, s tem pa prevzemajo večje tveganje, da mogoče nove zaposlitve niti ne najdejo. V Sloveniji se je močno razširil tudi tako imenovani študentski trg delovne sile, zato lahko pričakujemo, da bo v prihodnje izobražena in fleksibilna študentska delovna sila, tako kot v nekaterih državah Evropske unije, resna konkurenca mladim, ki iščejo zaposlitev po končanem izobraževanju (Trbanc & Verša, 2002, str. 365).

Čeprav Slovenija po brezposelnosti mladih ni v evropskem vrhu, je odstotek precej visok in predstavlja velik delež brezposelnosti v državi. Prav problem brezposelnosti mladih in stanje mladih na trgu dela pa podrobneje predstavljam v naslednjem poglavju.

3 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELA

Obdobje mladosti se največkrat povezuje s procesom odraščanja, s prehodom iz otroštva v odraslost, katerega najbolj zaznamuje prav prehod mladih iz področja izobraževanja v področje dela oziroma pridobitev zaposlitve. Ravno ta prehod je zaradi velikih sprememb za mlade lahko zelo težaven. Odvisen je od značilnosti, ki jih ima vsak posameznik, saj mu le-te na trgu dela lahko predstavljajo konkurenčno prednost ali slabost.

3.1 Značilnosti mladih na trgu dela

Osnovna značilnost kategorije mladih na trgu dela je mladost kot obdobje različnih prehodov in vključevanja v različne vloge ne le na delovnem področju, ampak tudi pri oblikovanju različnih socialnih in osebnih odnosov. Mladost pogojuje tri sklope značilnosti, ki so pomembne z vidika delodajalcev, in sicer (Trbanc & Verša, 2002, str. 339-340):

- znanje,
- delovne izkušnje,
- značilnosti, ki so posledica socializacije (sociokulturni kapital) ali osebnostnih lastnosti.

3.1.1 Znanje

Splošno znano je, da postaja znanje vedno bolj pomembno, saj sta v gospodarstvu vse bolj pomembni produktivnost in inovativnost (zaradi vse večje konkurence), ki se jih da doseči le z znanjem. Znanje in ustrezna usposobljenost danes predstavljata osrednja dejavnika pri vstopu na trg delovne sile. Izobraževanje je zato lahko ključni dejavnik zaposljivosti in igra

pomembno vlogo pri kakovosti ponudbe delovne sile. Z višjimi stopnjami izobrazbe si posamezniki izboljšajo zaposlitvene možnosti.

Glavna prednost mladih, ki vstopajo na trg delovne sile po končanem izobraževanju pred tistimi, ki so z izobraževanjem zaključili pred časom, je torej najnovejše znanje. Trbanc (2002) kot prednost mladih na trgu dela, poleg svežega znanja, izpostavlja tudi sklop spretnosti in kompetenc, ki so posledica odraščanja v sodobnih družbah. To so na primer uporaba računalnika, interneta, komunikativnost, fleksibilnost, delo v timu, uporaba tujih jezikov in podobno.

Na drugi strani pa veliko mladih na trg dela še vedno vstopa brez izobrazbe, z nizko ali neustrezno izobrazbo. Kljub temu, da se vedno več mladih odloča za nadaljevanje šolanja na višjih in univerzitetnih programih, imamo na trgu dela tudi velik delež mladih, ki ima doseženo nizko stopnjo izobrazbe. Posebno problematično skupino predstavljajo tako imenovani osipniki, to je mladi, ki so iz različnih razlogov šolanje zapustili, še preden so dosegli vsaj srednješolsko izobrazbo. Ta skupina mladih je na trgu dela v najslabšem položaju, saj ima majhne možnosti, da si pridobi bolj ali manj trajno zaposlitev. Če je torej po eni strani novo oziroma sveže znanje, ki ga mladi prinašajo iz šol, za mlade konkurenčna prednost na trgu delovne sile, je po drugi strani pomanjkanje tega znanja pri skupini mladih, ki ne dokončajo vsaj srednješolske izobrazbe ali si ne pridobijo poklicne kvalifikacije, velika konkurenčna pomanjkljivost, ki jim preprečuje dostop do zaposlitev (Trbanc & Verša, 2002, str. 340-341). Ti mladi se pogosto znajdejo med brezposelnimi, njihova brezposelnost traja več časa, velikokrat pa pride tudi do najhujše oblike brezposelnosti, to je trajne brezposelnosti.

3.1.2 Delovne izkušnje

Tisto, kar mlade postavlja v bolj neugoden položaj na trgu delovne sile, v primerjavi z ostalimi skupinami, je pomanjkanje delovnih izkušenj. Problematično je dejstvo, da si nekaterih znanj, ki so nujno potrebna za opravljanje določenega dela, ne moremo pridobiti med izobraževalnim procesom, temveč se jih naučimo šele po tem, ko delo dejansko začnemo opravljati. Prav zato so delodajalci nenaklonjeni zaposlovanju mladih, saj jih ocenjujejo kot rizično skupino, ker nimajo delovnih izkušenj, delovnih navad in potrebujejo veliko uvajanja. Zaradi tega raje zaposlijo nekoga, ki že ima izkušnje na podobnem delovnem mestu.

V Evropi obstajajo glede pomembnosti delovnih izkušenj razlike. V državah, v katerih je izobraževanje bolj splošno naravnano, delodajalci pri mladih zahtevajo tudi določene delovne izkušnje. Nasprotno pa so v državah, v katerih so razviti sistemi vzporednega delovnega usposabljanja, delodajalci pripravljene zaposlovati mlade takoj po končanem šolanju, saj vedo, da so vsaj deloma delovno usposobljeni. Trbanc in Verša (2002) ugotavljata, da so analize za Slovenijo pokazale, da delodajalci pri polovici povpraševanja po delavcih določajo delovne izkušnje kot najpomembnejši dodatni pogoj za zaposlitev, takoj za izobrazbo. Kljub temu, da

izobrazba zagotavlja osnovno znanje za opravljanje dela, ji šele delovne izkušnje dajo uporabno vrednost.

Vendar velja omeniti, da mladi niso povsem brez delovnih izkušenj. Tudi v obdobju izobraževanja so precej pomembni akterji na trgu dela, saj si tako pomembne delovne izkušnje nabirajo z delom preko študentskega servisa. Problem pri tej obliki nabiranja delovnih izkušenj pa je v tem, da le-te niso formalno priznane, saj slovenska praksa zaposlovanja kot delovne izkušnje priznava zgolj izkušnje potrjene v delovni knjižici. Vendar pa lahko z gotovostjo trdimo, da mladi, ki so z študentskim delom začeli z dvajsetim letom imajo pri 25-ih letih, ko naj bi z izobraževanjem zaključili in se zaposlili, že pet let delovnih izkušenj.

3.1.3 Osebnostne značilnosti

Osebnostne značilnosti so tiste lastnosti mladih, ki so posledica socializacije, osebnostnih lastnosti ter socialnega okolja. Delodajalci bolj vrednotijo lastnosti mladih kot so prilagodljivost, inovativnost, dovednost za spremembe v delovnem procesu, manjša zahtevnost – mladi so namreč pripravljeni sprejeti tudi slabšo zaposlitev, manj zahtevno glede na njihovo izobrazbo, začasno zaposlitev, fizično naporno zaposlitev ali zaposlitev v slabih delovnih razmerah (Trbanc & Verša, 2002, str. 342-343). Delodajalci pa to pogosto izkoristijo, saj mlade vidijo in obravnavajo kot cenejšo delovno silo.

Vendar pa imajo mladi tudi določene lastnosti, ki negativno vplivajo na njihove možnosti za zaposlitev. Mladi so pogosto manj odgovorni, nestabilni, nestalni in nagnjeni h korenitim spremembam že utečenih stvari, zato s tega vidika za delodajalce predstavljajo dokaj tvegano delovno silo.

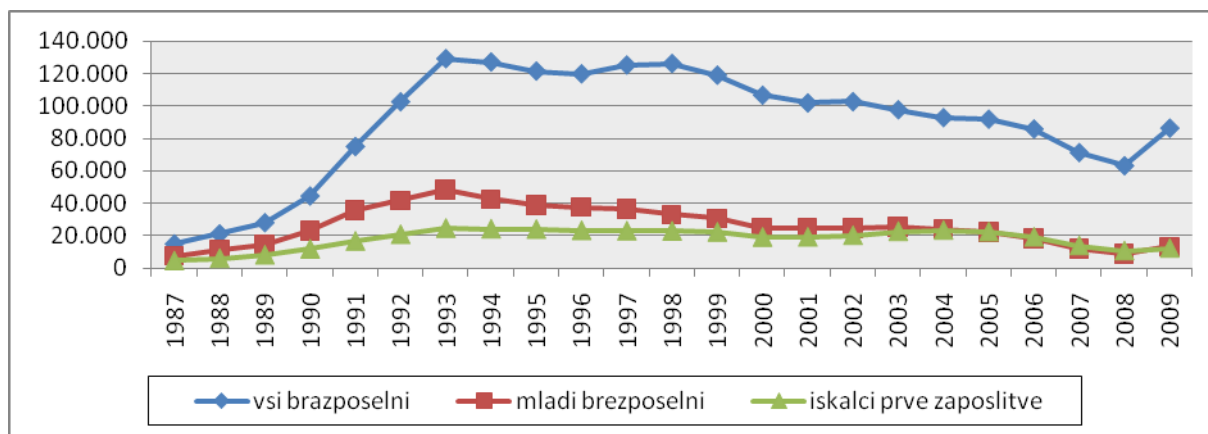
3.2 Brezposelnost mladih v Sloveniji

Število brezposelnih mladih je sledilo trendu brezposelnosti, o katerem sem govorila v poglavju 2.1. Tako se je tudi število mladih registrirano brezposelnih s poglobljanjem krize povečevalo in doseglo vrh v letu 1993, ko je bilo v povprečju brezposelnih 48.295 mladih oziroma 37,4 odstotkov vseh brezposelnih. Po tem letu se je število mladih brezposelnih postopno zmanjševalo in v letu 1997 doseglo vrednost stopnje brezposelnosti nižjo od 30,0 odstotkov, natančneje 29,1 odstotka vseh brezposelnih, v letu 2007 vrednost nižjo od 20,0 odstotkov, natančneje 16,7 odstotkov vseh brezposelnih, v letu 2009 pa vrednost 15,4 odstotkov vseh brezposelnih (Tabela 1 v Prilogi 1).

Podobno se je spreminjalo tudi povprečno letno število iskalcev prve zaposlitve, za katere lahko rečemo, da zajemajo predvsem mlade. Vrh je bil prav tako dosežen v letu 1993 s stopnjo 19,0 odstotkov vseh registrirano brezposelnih, po tem letu pa se je število iskalcev

prve zaposlitve začelo postopno zniževati in v letu 2009 znašalo povprečno 12.319 oseb, kar je predstavljalo 14,3 odstotkov med vsemi registrirano brezposelnimi.

Slika 8: Gibanje števila vseh registrirano brezposelnih ter mladih brezposelnih in iskalcev prve zaposlitve v Sloveniji v letih od 1987 do 2009

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2010.

3.2.1 Vzroki brezposelnosti mladih

Vzrokov za brezposelnost mladih je lahko več, vendar med najpomembnejše uvrščamo neskladje med potrebami na trgu delovne sile in izobrazbeno strukturo tistih, ki končujejo izobraževanje. Že nekaj let je opaziti izrazito povečan vpis na družboslovne fakultete (ekonomska, pravna, za družbene vede ipd.), žal pa povpraševanje po kadrih s končano to smerjo izobrazbe ne more pokriti celotne ponudbe.

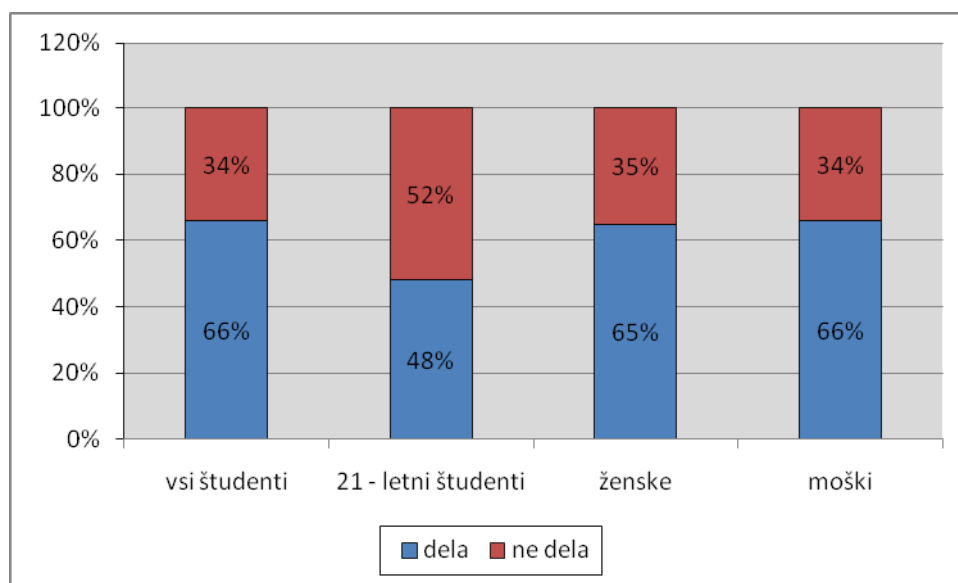
Kot naslednji razlog za brezposelnost mladih bi izpostavila pomanjkanje ustreznih delovnih izkušenj. Mladi, ki po končanem šolanju prihajajo na trg dela, so polni novega znanja, ki temelji predvsem na teoriji, manjka pa jim praktičnih izkušenj na konkretnem delovnem mestu. Prav te izkušnje pa za delodajalca predstavljajo pomemben dejavnik, ko se odločajo o zaposlovanju nove delovne sile. Kljub temu, da imajo mladi nekatere prednosti, predvsem kar se tiče ustvarjalnosti, zagretosti, ambicioznosti, dojemljivosti za nove tehnologije, pripravljenosti za pridobivanje novega znanja in znanja tujih jezikov, je težava v tem, da delovnih izkušenj drugje kakor na delovnem mestu ni mogoče pridobiti in mladi se tako znajdejo v začaranem krogu (Počivavšek, 2005, str. 35-36).

Pri odpravljanju tega vzroka brezposelnosti je mladim lahko v veliko pomoč delo preko študentskega servisa, ki ga večina mladih opravlja med študijem. Vse prednosti in slabosti te oblike dela mladih predstavljam v naslednjem podpoglavju.

3.2.2 Študentsko delo

Študentsko delo je danes ena od razširjenih oblik dela, ki se ga poslužujejo tako podjetja kot študenti, saj je korist obojestranska. Podjetja imajo možnost najema cenejše in bolj fleksibilne delovne sile, medtem ko študentom delo predstavlja vir prihodka in način pridobivanja delovnih izkušenj. Kolikšen delež študentov pravzaprav opravlja študentsko delo med študijem nam, po podatkih raziskave Eurostat 2005, prikazuje spodnja slika.

Slika 9: Študentsko delo v času študija

Vir: Ministrstvo za visoko šolo, znanost in razvoj, 2009.

Raziskava Eurostudent 2005 je pokazala, da v Sloveniji študentsko delo opravlja dve tretjini oziroma 66,0 odstotkov vseh študentov. Razlika med spoloma je minimalna, saj se deleža razlikujeta le za eno odstotno točko v korist moškemu delu študentske populacije. Bistveno razliko v deležih je opaziti pri starostni strukturi študentov, saj delo preko študentskega servisa opravlja le 48,0 odstotkov študentov starih do 21 let, torej manj kot polovica.

Razlogi za to, da tako veliko število študentov opravlja delo med študijem, so predvsem v prednostih, ki jih tak način dela prinaša študentom. Vendar pa se študent pri opravljanju tovrstnega dela srečuje tudi z določenimi slabostmi. Z določenimi prednostmi in slabostmi se pri zaposlitvi študenta srečuje tudi njegov delodajalec, zato vam jih bom opisala v nadaljevanju.

Delo preko študentskega servisa delodajalcu predstavlja bistveno cenejšo obliko najemanja delovne sile, saj študentu ni potrebno plačevati prispevkov za socialno varnost, raznih nadomestil za odsotnost z dela, stroškov prevoza na delo in iz dela, ter stroškov prehrane med delom in stroškov regresa za letni dopust. Poleg tega so študentje bolj mobilni, fleksibilni,

prilagodljivi in z delom lahko kadarkoli pričnejo, v primeru, da pa delodajalec ni zadovoljen s študentom in njegovim opravljenim delom, ga lahko v vsakem trenutku odpusti, saj do njega nima obveznosti, kot so odpovedni roki in odplačevanje odpravnin. Študentje lahko za delodajalca pomenijo sveže znanje, delovno energijo in nove ideje, ki bi lahko podjetju koristile. Delodajalci se namreč zavedajo, da so tudi študentje sposobni opravljati zahtevnejša in strokovna dela. Za delodajalce lahko študentsko delo predstavlja tudi vir kadrovanja, kajti po določenem času lahko ugotovijo, da bi bil nek študent dober kader za zaposlitev. Na ta način se lahko izognejo stroškom in času za iskanje novega delavca.

Poleg vseh zgoraj naštetih prednosti ima najemanje študentov preko študentskega servisa za delodajalca tudi določene slabosti, saj si študent med delom pridobi določeno znanje, ki ga ob zaključku dela lahko prenese in izkoristi pri konkurenčnem podjetju. Študent lahko z opravljanjem dela pride tudi do določenih zaupnih podatkov. Predvsem pa študent za opravljeno delo prejema plačilo na uro in ne na učinek. Zaradi tega je za delodajalca lahko dokaj nezanesljiva delovna sila, saj študent ne nosi odgovornosti za kakovost opravljenega dela in delo lahko tudi kadarkoli odpove.

Kot najpomembnejšo prednost z vidika študenta bi izpostavila finančni dejavnik, saj lahko zaslužek preko študentskega dela študentu omogoči plačilo študija in raznih drugih stroškov, pa tudi manjšo odvisnost od staršev. Študent lahko z delom preko študentskega servisa izkoristi tudi priložnost za združitev teorije in prakse, ter si nabira delovne izkušnje že pred vstopom na trg delovne sile in s tem pripomore k boljši zaposljivosti ob zaključku študija. Poleg tega mu lahko delo preko študentskega servisa pomaga pri izoblikovanju kariere, saj imajo študentje, ki so se v času študija preizkusili na več delovnih mestih, v različnih dejavnostih in organizacijah, na koncu študija jasnejše cilje in želje za svojo poklicno kariero. Za študenta lahko delo v času študija pomeni tudi boljše možnosti za kasnejšo zaposlitev pri istem delodajalcu, če se s svojim opravljenim delom tam izkaže kot dober delavec.

Slabosti študentskega dela z vidika študenta pa so v tem, da lahko študent kadar koli ostane brez dela, saj z delodajalcem ne skleneta nobene obvezujoče pogodbe, zato lahko delodajalec študenta kadar koli odpusti. Študent je tudi prikrajšan za določena izplačila, ki bi jih lahko prejemal, če bi bil v podjetju zaposlen. To so stroški prehrane med delom, stroški prevoza na delo in z dela, regres za letni dopust in ostali prejemki. Velika slabost je tudi v tem, da študentu vse delovne izkušnje, ki jih pridobi v času dela preko študentskega servisa, niso nikjer formalno priznane, kot so tiste vidne v delovni knjižici, tako se študentsko delo ne šteje v delovno dobo zaposlenega. Študentsko delo slabo vpliva na študentovo izobraževanje, saj podaljšuje povprečen čas študija, ker imajo študentje zaradi dela manj časa za študij.

Študentsko delo predstavlja pozitivno obliko dela tako za študente kot delodajalce, vendar pa moramo tu opozoriti na dejstvo, da študenti kot dobro izobražena in fleksibilna delovna sila predstavljajo konkurenco predvsem mladi delovni sili, ki konkurira na trgu redne zaposlitve. Na ta način se zvišuje brezposelnost med mladimi iskalci zaposlitve, saj delodajalci s

študentsko delovno silo zapolnjujejo potrebe, ki jih imajo po delovni sili. Študentska delovna sila predstavlja veliko konkurenco predvsem manj kvalificiranim mladim iskalcem zaposlitve.

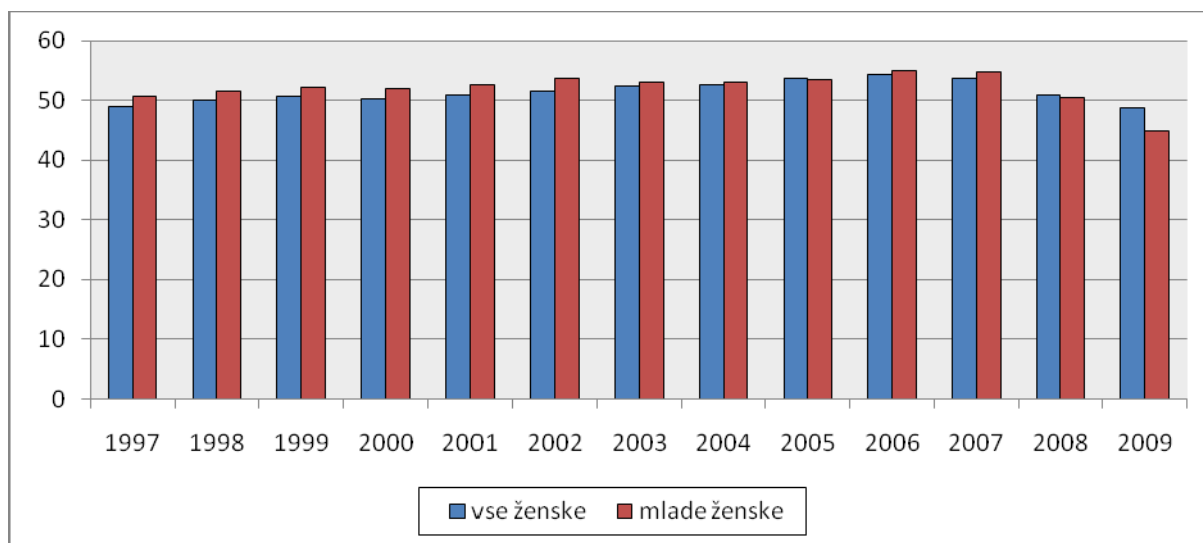
Iz vseh navedenih prednosti in slabosti študentskega dela lahko sklepamo, da ima študentsko delo na zaposlovanje mladih dva nasprotujoča si učinka. Delo preko študentskega servisa izboljšuje zaposljivost mladih in hkrati prispeva tudi k njihovi brezposelnosti.

3.2.3 Spolna struktura mladih brezposelnih

Kriza v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja, ki se je dotaknila predvsem predelovalnih dejavnosti, je imela močan vpliv tudi na spolno strukturo brezposelnosti. V začetku so bile najbolj prizadete predvsem dejavnosti, ki pretežno zaposlujejo moško delovno silo, zato se je delež žensk med brezposelnimi zmanjševal (Letno poročilo 2001, str. 22). V drugi polovici desetletja se je s pojavom težav v tekstilni in obutveni industriji povečevalo tudi odpuščanje ženske delovne sile, kar je povzročilo postopno izenačevanje deležev obeh spolov v brezposelnosti. V letu 1999 je delež žensk med brezposelnimi prvič presegel polovico vseh brezposelnih, v naslednjih letih pa je njihov odstotek še naraščal.

Vse to lahko nazorno vidimo v sliki 10, ki nam lepo prikazuje, kako se je v drugi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja začela stopnja brezposelnosti žensk postopno zviševati in v letu 1999 prvič preseгла mejo petdesetih odstotkov. Podobno se je dogajalo tudi s stopnjo brezposelnosti med mladimi ženskami, ki pa je v večini preučevanih letih višja od stopnje brezposelnosti, ki vključuje vse ženske. Izjeme so leto 2005, 2008 in 2009, ko je stopnja brezposelnosti žensk med vsemi brezposelnimi za malenkost višja od stopnje brezposelnosti žensk med mladimi brezposelnimi. V septembru leta 2009 pa sta obe stopnji brezposelnosti dosegli vrednost nižjo od 50,0 odstotkov.

Slika 10: Stopnje brezposelnosti žensk med vsemi registrirano brezposelnimi osebami in stopnje brezposelnosti mladih žensk med vsemi registrirano brezposelnimi mladimi, starimi do 26 let v Sloveniji, v letih od 1997 do 2009

*Podatki za obdobje 1997-2008 so na dan 31.12., podatki za leto 2009 pa na dan 30.09.

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2009.

Na večji odstotek brezposelnih žensk med mladimi vpliva predvsem dejstvo, da si ženske v tem starostnem obdobju po navadi ustvarjajo družino. Ker so zaradi nosečnosti in pogoste bolniške odsotnosti zaradi bolezni otrok dlje časa odsotne z dela, delodajalci med enako usposobljenimi kandidati za delovno mesto raje izberejo moškega. Poleg tega velja tudi dejstvo, da na mlade ženske brezposelnost vpliva drugače kot na moške vrstnike. Po navadi ženske, ki dalj časa ne najdejo dela, zapustijo trg dela in ostanejo doma ter si ustvarijo družino.

Kljub temu, da se spolna struktura v zadnjih letih izenačuje, nam analiza izobrazbene strukture brezposelnih mladih glede na spol v Tabeli 1 poda nekoliko drugačno sliko. Značilno je, da je med mladimi brezposelnimi z nižjimi stopnjami izobrazbe odstotek moških večji, ravno obratno pa je pri osebah z dokončano višjo izobrazbo, saj ženske tu predstavljajo več kot dve tretjini brezposelnih.

Tabela 1: Stopnje brezposelnosti žensk med registriranimi brezposelnimi osebami starimi do 26 let, glede na stopnjo izobrazbe, v Sloveniji v letih od 1997 do 2009

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.+
1997	46,6	43,9	31,3	46,4	61,8	73,3	75,6
1998	46,2	43,6	28,1	48,7	63,2	69,5	79,2
1999	44,6	44,1	29,2	52,2	62,5	64,0	79,8
2000	44,0	43,9	30,8	52,3	61,2	66,3	73,0
2001	42,6	45,0	49,8	54,7	60,2	67,3	77,3
2002	42,3	45,5	49,5	55,6	62,0	67,0	78,0
2003	42,4	43,7	52,6	54,4	59,0	77,2	78,8
2004	41,4	43,9	55,2	56,6	58,5	72,4	78,3
2005	41,7	44,8	60,0	57,3	58,4	76,6	79,8
2006	43,3	45,2	66,7	58,8	59,5	77,5	78,4
2007	43,1	47,0	57,7	56,8	59,0	69,7	80,1
2008	39,4	37,9	39,1	48,9	57,9	68,1	80,7
2009	35,8	32,7	38,5	43,2	53,5	68,1	77,5

*Podatki za obdobje 1997-2008 so na dan 31.12., podatki za leto 2009 pa na dan 30.09.

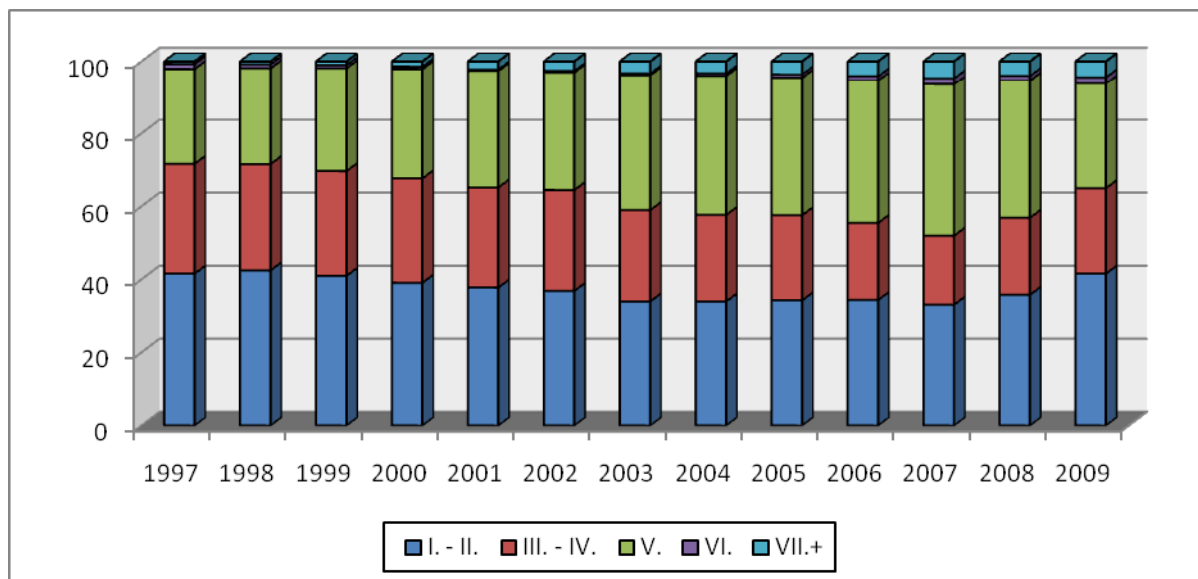
Vir: Interni podatki zavoda RS za zaposlovanje, 2009.

Te podatke lahko opravičimo z dejstvom, da so ženske običajno na nižjih stopnjah izobrazbe uspešnejše od moških. Pri višjih stopnjah izobraževanja pa je potrebno upoštevati, da je delež žensk večji že pri vpisu v višje oziroma visokošolske programe ter da veliko žensk študira na humanističnih in družboslovnih smereh, kjer je težje najti zaposlitev kot pa na tehničnih, kjer prevladujejo moški in je veliko povpraševanja po profilih delavcev s končano to smerjo izobrazbe. Velik vpliv na brezposelnost mladih žensk ima tudi diskriminacijsko obnašanje delodajalcev do žensk, saj se le-ti bojijo, da bo nova diplomantka le malo časa zaposlena in bo kmalu odšla na porodniški dopust (Ule & Geržina, 1996, str. 137).

3.2.4 Izobrazbena struktura mladih brezposelnih

Na možnosti zaposlitve poleg drugih dejavnikov vpliva tudi izobrazba, saj zaposlovanje bolj izobraženih omogoča večjo inovativnost, pozitivno vpliva na produktivnost dela in s tem posledično tudi na gospodarsko rast (Kajzer, 2006, str. 28). Brezposelne osebe z višjo in visokošolsko izobrazbo so po navadi lažje našle zaposlitev, v zadnjih letih pa se zaradi vedno večjega priliva diplomantov na trg dela razmere spreminjajo. Vedno pomembnejša postaja smer zaključenega študija, pogosto pa delodajalci zahtevajo tudi ustrezne delovne izkušnje, zato zaposlitev vedno najlažje dobijo osebe z izobrazbo, po kateri na trgu dela obstaja povpraševanje, stopnja izobrazbe pa igra vedno manjšo vlogo.

Slika 11: Izobrazbena struktura mladih brezposelnih do 26 let v Sloveniji v obdobju od leta 1997 do 2009

*Podatki za obdobje 1997-2008 so iz 31.12., podatki za leto 2009 pa iz 30.09.

Vir: Interni podatki Zavoda RS za zaposlovanje, 2009.

V 90. letih prejšnjega stoletja je močno prevladovala brezposelnost mladih z nižjimi stopnjami izobrazbe. Te osebe dalj časa čakajo na zaposlitev v primerjavi z boljše izobraženimi vrstniki in so na trgu delovne sile v najslabšem položaju, saj vse pogostejše povpraševanje po izobraženi delovni sili zmanjšuje možnosti slabše izobraženi delovni sili za pridobitev trajne zaposlitve, zato se je vedno več mladih odločalo za nadaljevanje šolanja na višjih in visokih šolah oziroma fakultetah. Tako vedno večji delež mladih, ki po osnovni šoli nadaljuje šolanje, vpliva na izobrazbeno strukturo iskalcev prve zaposlitve, njihov priliv v brezposelnost pa vpliva na strukturo brezposelnih mladih, ki se v zadnjih letih odraža predvsem pri povečanju stopnje brezposelnih mladih s VII.+ stopnjo izobrazbe (Pečar, 2002, str. 54-55).

V letu 1997 so daleč največjo skupino brezposelnih mladih do 26 let predstavljale mlade osebe s I. – II. stopnjo izobrazbe. Njihova stopnja je ob koncu leta znašala 41,6 odstotka vseh brezposelnih mladih. Manj kot odstotek vseh brezposelnih mladih pa so predstavljale osebe z najvišjimi stopnjami izobrazbe. Pri pregledu podatkov lahko opazimo, da je skozi desetletje prišlo do velikih sprememb pri stopnjah brezposelnosti mladih glede na njihovo doseženo stopnjo izobrazbe. Opazimo lahko, da se je zmanjšala stopnja tistih brezposelnih mladih, ki imajo najnižjo stopnjo izobrazbe. Iz leta 1997, ko je le-ta znašala 41,6 odstotka, se je do leta 2007 znižala na 33,1 odstotka, v letu 2008 in 2009 pa se je nazaj zvišala na začetnih 41,5 odstotkov. V tem obdobju lahko opazimo tudi postopno zmanjševanje stopnje brezposelnosti mladih, ki imajo zaključeno III. ali IV. stopnjo izobrazbe. Iz začetnih 30,1 odstotkov v letu 1997 se je do leta 2009 znižala na 23,4 odstotkov. Bistveno povečanje v stopnjah brezposelnosti mladih pa lahko vidimo pri V. in višjih stopnjah izobrazbe. Stopnja

brezposelnosti mladih s V. stopnjo izobrazbe se je iz 26,2 odstotka v letu 1997 povzpela na 37,8 odstotkov v letu 2008, ki pa se je v letu 2009 ponovno znižala na 28,8 odstotkov. Podobno se je dogajalo tudi s stopnjo brezposelnosti mladih s VII.+ stopnjo izobrazbe, ki se je v preučevanem obdobju zvišala za 3,7 odstotne točke (slika 11).

3.2.5 Struktura iskalcev prve zaposlitve glede na trajanje brezposelnosti

Dolgotrajna brezposelnost je opredeljena kot brezposelnost, ki je daljša od enega leta. Predstavlja enega osrednjih in najtežjih problemov na trgu delovne sile, saj negativno vpliva tako na posameznika kot na njegovo širše okolje in celotno družbo. Daljše trajanje brezposelnosti lahko vodi k izgubi motivacije in sposobnosti za iskanje zaposlitve, k zmanjšanju delovnih zmožnosti in k upadu konkurenčnosti brezposelne osebe, zato ti brezposelni postajajo tudi manj zanimivi za delodajalce (Pečar, 2002, str. 56).

Kot smo že večkrat omenili je pomanjkanje delovnih izkušenj največji problem, s katerim se iskalci prve zaposlitve soočajo po končanem šolanju, saj delodajalci zastavljajo delovne izkušnje kot enega od osnovnih pogojev za zaposlitev. Mladi so tudi brez izkušenj pri iskanju zaposlitve, zato potrebujejo kar nekaj časa preden jo najdejo. Pri brezposelnosti ni najbolj zaskrbljujoča visoka stopnja brezposelnih mladih, ampak njeno trajanje, posebno če je dolgotrajno (Pečar, 2002, str. 55). Sorazmerno s trajanjem brezposelnosti pa so povezane vse negativne posledice brezposelnosti, ki vplivajo na mlade tako z materialnega in finančnega kot psihološkega vidika (O'Higgins, 1997, str. 47).

Tabela 2: Struktura iskalcev prve zaposlitve glede na trajanje brezposelnosti v Sloveniji v letih 1998 in 2008

Trajanje brezposelnosti	1998		2008	
do 3 mesece	4.871	20,2	3.994	36,5
nad 3 do 6 mesecev	4.550	18,8	1.863	17,0
nad 6 do 12 mesecev	2.307	9,6	1.013	9,3
nad 1 do 3 leta	7.419	30,7	2.187	20,0
nad 3 leti	4.994	20,7	1.888	17,2
Skupaj	24.141	100,0	19.945	100,0

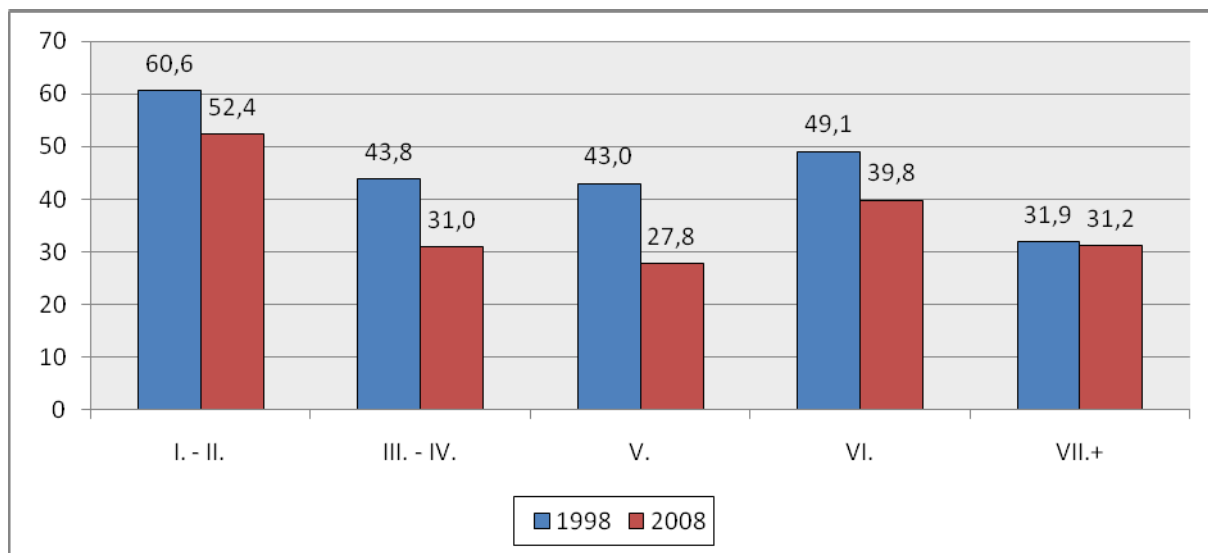
*Podatki za leti 1998 in 2008 so iz 31.12.

Vir: Interni podatki Zavoda RS za zaposlovanje, 2009.

Kot je razvidno iz tabele 2, se je število iskalcev prve zaposlitve v Sloveniji konec leta 2008 glede na konec leta 1998 precej znižalo. Delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve se je v obdobju 1998 – 2008 znižal za 14,2 odstotni točki. To je dobro, glede na to, da je v letu 1998 delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve predstavljal več kot polovico vseh brezposelnih iskalcev prve zaposlitve. Kljub temu, da se je ta delež zmanjšal, ostaja njegova vrednost 37,2 odstotka na koncu leta 2008 še vedno zaskrbljujoča.

Kot smo že ugotovili, na brezposelnost mladih v veliki meri vplivata stopnja in smer izobrazbe, ki jo mladi dosežejo pred vstopom na trg delovne sile. V kolikšni meri le-ta vpliva na trajanje brezposelnosti pred prvo zaposlitvijo, nam prikazuje naslednja slika.

Slika 12: Delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve po stopnjah izobrazbe v Sloveniji v letih 1998 in 2008

*Podatki za leti 1998 in 2008 so iz 31.12.

Vir: Interni podatki Zavoda RS za zaposlovanje, 2009.

Iz slike 12 lahko vidimo, da čim nižjo stopnjo izobrazbe ima iskalec prve zaposlitve, tem daljša je čakalna doba do zaposlitve. Opazimo lahko tudi, da se je v Sloveniji do konca leta 2008 glede na konec leta 1998 zmanjšal delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve z vsemi stopnjami izobrazbe. To zmanjšanje je še posebej očitno pri III., IV. in V. stopnji izobrazbe. Delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve z dokončano III. ali IV. stopnjo izobrazbe, se je od konca leta 1998 do konca leta 2008 zmanjšal za 12,8 odstotne točke, medtem ko se je v istem obdobju delež tistih s končano V. stopnjo izobrazbe znižal za 15,2 odstotni točki. Razlog za to vidim predvsem v spremembi strukture povpraševanja delodajalcev po določenih profilih delavcev. Povečalo se je namreč povpraševanje delodajalcev po kuharjih, natakarjih, pekih, zidarjih, voznikih avtomobilih, elektroinštalaterjih, monterjih vodovodnih in ogrevalnih naprav, strojnih tehnikih, gradbenih tehnikih, zdravstvenih tehnikih, elektrotehnikih itd.

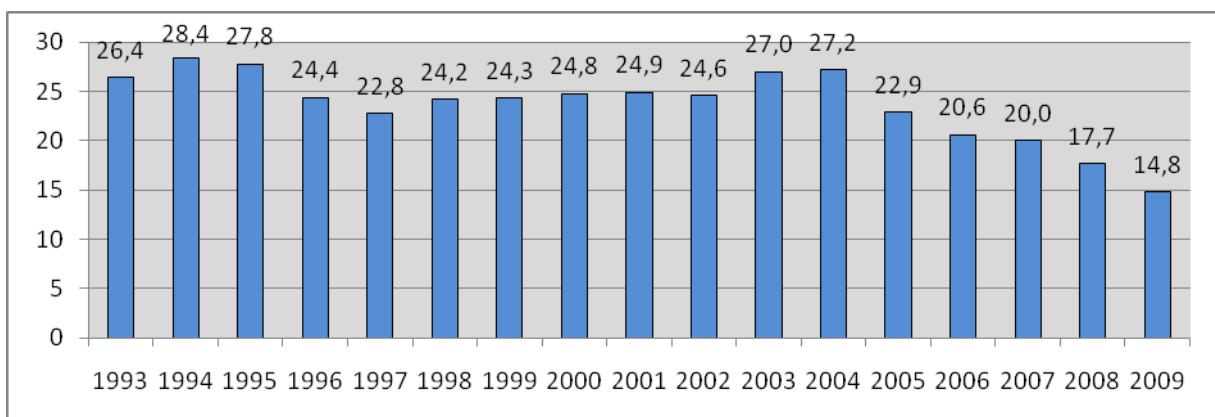
Dokaj visoko zmanjšanje deleža dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve je opaziti tudi pri najnižjih stopnjah izobrazbe. Iz 60,6 odstotkov na koncu leta 1998 se je le-ta zmanjšal na 52,4 odstotkov na koncu leta 2008. Za 9,3 odstotnih točk se je zmanjšal tudi delež dolgotrajno brezposelnih iskalcev prve zaposlitve s VI. stopnjo izobrazbe. Pri dolgotrajnih iskalcih prve zaposlitve s končanimi najvišjimi stopnjami izobrazbe pa lahko vidimo, da do sprememb skorajda ni prišlo, saj sta deleža tako ob koncu leta 1998 kot 2008 skoraj enaka.

3.2.6 Prilivi mladih v registrirano brezposelnost in odlivi v zaposlitve

Za spremljanje priliva v in odliva iz brezposelnosti so na voljo samo podatki o novo prijavljenih iskalcih prve zaposlitve in vključenih v prve zaposlitve. Priliv mladih iz šol po zaključenem izobraževanju je najpomembnejši izmed prilivov v kategorijo iskalcev prve zaposlitve. Prav iskalci prve zaposlitve pa so ena izmed najbolj težavnih kategorij, saj nimajo niti delovnih izkušenj niti izkušenj z iskanjem zaposlitve, poleg tega pa je naš izobraževalni sistem neustrezen in pogosto ne sledi spremembam v strukturi povpraševanja po delovni sili, ki jih narekujejo spremembe v gospodarstvu (Geržina, 1996, str. 129). Zato imajo mladi pri prehodu na trg delovne sile veliko težav, v mnogih primerih se ta prehod začne z brezposelnostjo, saj so mladi izšolani za poklice, po katerih danes ni veliko povpraševanja.

Priliv mladih in iskalcev prve zaposlitve na trg delovne sile je običajno v jesenskih mesecih, ko nekateri zaključijo šolanje, nekaterim pa ne uspe vpis na višje šole. Zaradi tega je priliv velik in ga trg dela težko takoj vsrka, tako se morajo mladi prijaviti na Zavodu in se že v začetku svoje poklicne poti soočati z brezposelnostjo. Nekateri mladi, katerim ne uspe vpis na višje šole po redni poti, se odločijo za študij ob delu, zato se prijavijo na Zavodu in si študij plačujejo.

Slika 13: Odstotek priliva iskalcev prve zaposlitve v registrirano brezposelnost med vsemi registrirano brezposelnimi v Sloveniji od leta 1993 do 2009

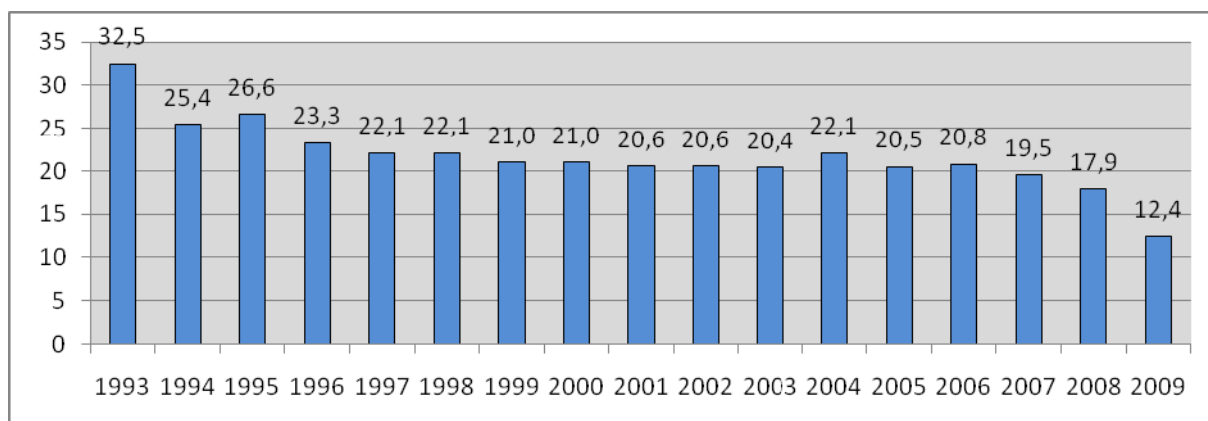

*Upoštevana so letna povprečja

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2010.

Do največjega priliva iskalcev prve zaposlitve v brezposelnost je prišlo v letu 1994, ko se je na Zavodu prijavilo 22.368 oseb, ki iščejo prvo zaposlitev, kar je predstavljalo 28,4 odstotka vsega priliva med registrirano brezposelne. V naslednjih dveh letih se je število iskalcev prve zaposlitve precej znižalo tako, da je delež med vsemi registriranimi brezposelnimi v letu 1997 znašal 22,8 odstotkov. V kasnejših letih se je ta odstotek ponovno počasi višal in v letu 2004 dosegel vrednost 27,2 odstotka, po tem letu pa se je priliv števila iskalcev prve zaposlitve v registrirano brezposelnost iz leta v leto bistveno zniževal in v letu 2009 dosegel vrednost 14,8 odstotkov (slika 13).

Slika 14: Odstotek odliva iz registrirane brezposelnosti v prvo zaposlitev med vsemi odlivi iz registrirane brezposelnosti v Sloveniji od leta 1993 do 2009

*Upoštevana so letna povprečja

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2010.

Pri številu odlivov brezposelnih, ki so šli v prvo zaposlitev, daleč najbolj izstopa delež v letu 1993, ki znaša 32,5 odstotkov. Takrat je prvo zaposlitev nastopilo 19.531 brezposelnih oseb. Kasneje se je ta odstotek precej znižal in v vseh preučevanih letih gibal okrog 20,0 odstotkov (slika 14).

3.2.7 Brezposelnost mladih po območnih službah

Na državni ravni je bilo ob koncu leta 2008 na Zavodu prijavljenih 8,7 odstotkov manj brezposelnih mladih do 26 let kot ob koncu leta 2007, posamezne območne službe (v nadaljevanju OS) pa so zabeležile različne stopnje zmanjšanja mladinske brezposelnosti.

Tabela 3: Registrirane brezposelne osebe v starosti do 26 let po območnih službah Zavoda RS za zaposlovanje v letih 2007 in 2008 (stanje na dan 31.12.)

OBMOČNA SLUŽBA	2007		2008		Indeks porasta 2008/2007
	število	%	število	%	
Celje	1.424	17,1	1.225	16,0	86,0
Koper	538	13,9	442	12,3	82,2
Kranj	513	12,7	574	12,6	111,9
Ljubljana	1.847	12,7	1.587	11,5	85,9
Maribor	1.819	16,7	1.734	16,1	95,3
Murska Sobota	1.527	20,1	1.308	18,2	85,7
Nova Gorica	288	12,3	321	13,5	111,5
Novo mesto	466	15,1	545	17,6	117,0
Ptuj	788	22,5	622	19,9	78,9
Sevnica	427	15,4	373	13,8	87,4
Trbovlje	507	20,2	426	18,6	84,0
Velenje	1.079	22,0	1.088	21,4	100,8
Slovenija	11.223	16,4	10.245	15,5	91,3

Vir: Zavod RS za zaposlovanje, 2009.

Kot lahko vidimo v tabeli 3, se je brezposelnost mladih ob koncu leta 2008 glede na konec leta 2007 zmanjšala v večini območnih služb, z izjemo Velenja, Nove Gorice, Kranja in Novega mesta, kjer se je brezposelnost mladih povečala. Največje povečanje so zabeležili v OS Novo mesto, in sicer za 17,0 odstotkov. Povečanje brezposelnosti je moč pripisati predvsem krizi, ki se je ob koncu leta 2008 pojavila na trgu dela in s tem številčno odpuščanje zaposlenih, med njimi predvsem mladih, ki so v večini primerov zaposleni za določen čas. Prav zaposleni za določen čas pa so po navadi prvi na seznamu odpuščenih. Za 11,5 odstotkov se je povečala tudi brezposelnost mladih v OS Nova Gorica, čeprav je to območje veljalo za najbolj razvito območje v državi, z nizko stopnjo brezposelnosti. Vzrok za povečanje brezposelnosti mladih v tej OS lahko ponovno najdemo v krizi, ki se je pojavila na trgu dela, konkretno v dveh velikih podjetjih, ki sta konec leta 2008 začeli z množičnim odpuščanjem zaposlenih, najprej mladih in zaposlenih za določen čas. Na drugi strani pa so v OS Ptuj konec leta 2008 v primerjavi s koncem leta 2007 dosegli največje znižanje brezposelnosti mladih, in sicer za 21,1 odstotka. Sledijo jim OS Koper (17,8 %), OS Trbovlje (16,0 %), OS Murska Sobota (14,3 %), OS Ljubljana (14,1 %), OS Celje (14,0 %), OS Sevnica (12,6 %) in OS Maribor (4,7 %).

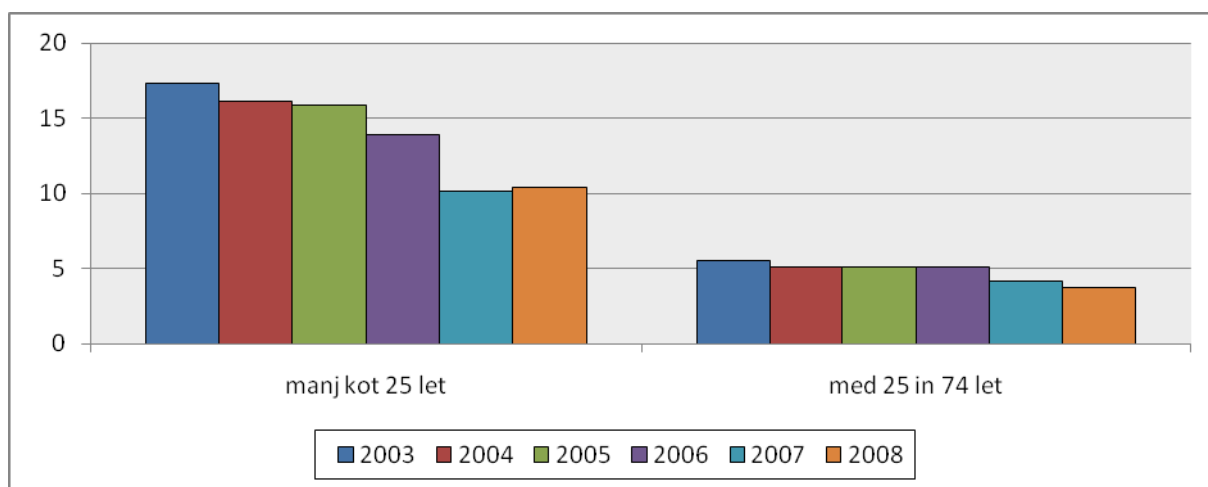
3.2.8 Anketna brezposelnost mladih

Statistični Urad Republike Slovenije (SURS) poleg podatkov o registrirani brezposelnosti objavlja tudi podatke o anketni brezposelnosti, ki jih pridobiva s pomočjo Ankete o delovni sili (ADS). Ta se izvaja v skladu z metodologijo ILO in Statističnega urada Evropske zveze (EUROSTAT), kar zagotavlja mednarodno primerljivost podatkov.

Pri tem je treba opozoriti, da obstaja med anketnim in registrskim spremljanjem oziroma merjenjem brezposelnosti mladih bistvena razlika. Namreč stopnja brezposelnosti mladih merjena po anketi o delovni sili zajema mlade v starosti od 15 do 24 let, medtem ko stopnja registrirane stopnje brezposelnosti mladih zajema mlade v starosti od 15 do 26 let.

Poglejmo si, kolikšne so stopnje anketne brezposelnosti po starostnih skupinah. Slika 15 kaže, da je anketna brezposelnost najvišja pri mladih, saj se je v vseh preučevanih letih gibala med 17,0 in 14,0 odstotkov, z izjemo leta 2007 in 2008, ko se je le-ta precej znižala, pri ostalih starostnih skupinah pa se je gibala okrog 5,0 odstotkov.

Slika 15: Stopnje anketne brezposelnosti po starostnih skupinah v letih od 2003 do 2008

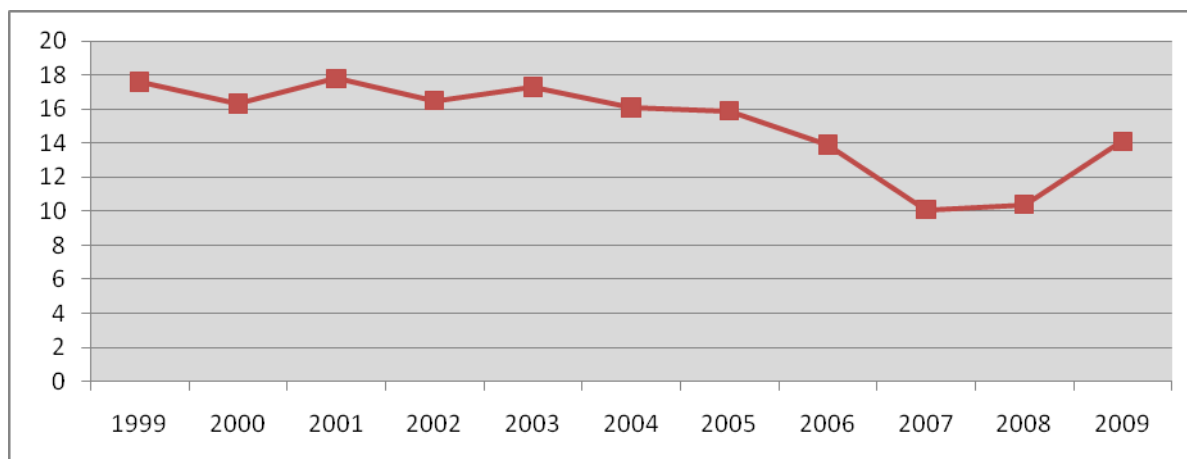

Vir: Eurostat, 2010.

Z analizo anketnih podatkov pridemo tudi do dejstva, da določen delež registrirano brezposelnih oseb ne izpolnjuje meril za anketno brezposelnost – je ali delovno aktiven (večinoma na sivem trgu) ali pa neaktiven oziroma se je popolnoma umaknil s trga delovne sile in se ne poslužuje nobenih metod za iskanje zaposlitve (Ignjatovič, 2002, str. 18). Iz tega lahko sklepamo, da so mladi brezposelni najbolj aktivni iskalci zaposlitve in so dejansko brez dela, starejši pa bodisi opravljajo kakršna koli dela bodisi se umikajo iz trga delovne sile in jih tako anketna brezposelnost ne zajame. Kljub relativnemu zmanjšanju deleža registrirane brezposelnosti med mladimi pa podatki ankete o delovni sili, predvsem pa njihova mednarodna primerjava, kažejo, da še vedno gre za relativno visoko stopnjo mladinske

brezposelnosti (Ignjatovič, 2002, str. 20). Torej anketna brezposelnost nekoliko bolj nakazuje težavnost prehoda mladih v zaposlitev. Poglejmo si podatke o gibanju anketne brezposelnosti med mladimi od leta 1999 do 2009.

Slika 16: Stopnje anketne brezposelnosti mladih v letih od 1999 do 2009

Vir: Eurostat, 2010.

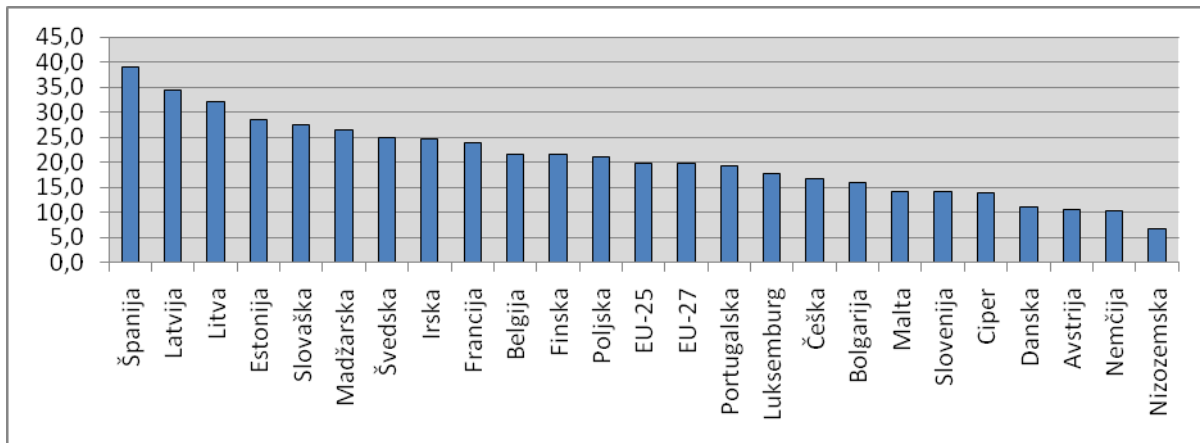
Kljub visoki stopnji anketne brezposelnosti mladih pa lahko rečemo, da se ta v zadnjih letih zmanjšuje. V letih 2007 in 2008 se je le-ta gibala okrog 10,0 odstotkov, od leta 1998 do leta 2008 pa se je zmanjšala za 42,6 odstotkov. Izjema je leto 2009, ko je stopnja anketne brezposelnosti mladih ponovno narasla in dosegla vrednost 14,1 odstotka. To vrednost gre pripisati predvsem gospodarski krizi, ki je v letu 2009 vplivala tudi na stanje na trgu dela.

3.3 Brezposelnost mladih v državah EU

Slovenija se med državami Evropske unije uvršča med tiste države z nižjo oziroma podpovprečno brezposelnostjo mladih. Leta 2009 je znašala anketna stopnja brezposelnosti mladih v Sloveniji 14,1 odstotka, medtem, ko je v EU-25 in EU-27 znašala 19,8 odstotkov.

Med države z najnižjo stopnjo anketne brezposelnosti mladih se uvrščata Nizozemska in Nemčija. Prva je v letu 2009 namerila stopnjo brezposelnosti mladih v višini 6,7 odstotkov, druga pa v višini 10,3 odstotkov. Nižjo stopnjo anketne brezposelnosti mladih od Slovenije imajo še Avstrija (10,6 %), Danska (11,0 %) in Ciper (13,8 %). Med države z najvišjimi stopnjami anketne brezposelnosti mladih pa se uvrščajo Španija z 39,0 odstotki brezposelnih mladih, za njo Latvija z 34,3 odstotki in Litva z 32,1 odstotki brezposelnih mladih (slika 17).

Slika 17: Stopnje anketne brezposelnosti mladih v državah EU in v Sloveniji v letu 2009

Vir: Eurostat, 2010.

4 UREJANJE POLOŽAJA MLADIH NA TRGU DELA

Pomemben korak pri reševanju problema brezposelnosti predstavljajo sodobni trendi zaposlovanja, ki prinašajo bolj fleksibilne oblike zaposlovanja. Te delavcem prinašajo številne prednosti in slabosti. Prednost je predvsem v tem, da lahko zaposleni svoje delovne obveznosti bolje prilagodijo svojim željam kot v klasičnem delovnem razmerju. Je pa moč opaziti, da so za mlade iskalce zaposlitve fleksibilne oblike zaposlovanja skoraj edina možna oblika zaposlitve, zato vam jih, skupaj z ostalimi rešitvami problema brezposelnosti mladih, podrobneje predstavljam v tem poglavju.

4.1 Mladi in fleksibilne oblike zaposlovanja

Za fleksibilne oblike zaposlovanja obstaja več opredelitev. Ena izmed njih pravi, da so fleksibilne oblike dela in zaposlitve vse, razen zaposlitve za nedoločen čas s polnim delovnim časom. To je standardna, redna oblika zaposlitve, ki se je razvila sredi prejšnjega stoletja in je še danes, kljub množični uporabi fleksibilnih oblik, prevladujoča oblika zaposlovanja. Nanjo se vežejo vse socialne pravice iz dela, zato je za zaposlene najugodnejša, za delodajalce pa po navadi najdražja oblika zaposlovanja.

Obratna pa je situacija pri fleksibilnih oblikah zaposlovanja, saj te oblike dela po mnenju Svetlika (1994) »delodajalcem omogočajo odpuščanje in najemanje delavcev z manj omejitvami in so zanje praviloma cenejše od redne zaposlitve s polnim delovnim časom. S tem se delodajalci lažje prilagajajo tržnim nihanjem in znižujejo stroške proizvodnje. Za brezposelne so fleksibilne oblike dela in zaposlitve pogosto edina alternativa, za druge pa možnost dodatnega zaslužka, možnost usklajevanja dela z drugimi življenjskimi dejavnostmi, bolj dinamično življenje, pa tudi manjša ekonomska in socialna varnost in tudi manjše možnosti profesionalnega razvoja. Za državo imajo fleksibilne oblike dela in zaposlitve dva

nasprotujoča si pomena. Po eni strani pomenijo možnost zaposlovanja in s tem prispevajo k nižji brezposelnosti in k manj socialnih problemov. Po drugi strani pa zagotavljajo manj sredstev za državno blagajno in razmeroma majhno socialno varnost tako zaposlenih delavcev, tako da jim mora država kljub delu pogosto pomagati s svojimi socialnimi programi«.

Fleksibilne oblike dela pa se najbolj pogosto odražajo ravno pri zaposlovanju mlade delovne sile in sicer preko zaposlitve za določen čas. Ta oblika zaposlitve je za delodajalce najbolj ustrezna, saj lahko mladega zaposlenega, ki je brez delovnih izkušenj, v času trajanja zaposlitve za določen čas, ocenjujejo in ugotovijo njegove delovne sposobnosti in kvalitete, ter se na podlagi teh ugotovitev odločijo o njegovi zaposlitvi za nedoločen čas. Šetinc Tekavec Martina (2003) ugotavlja, da se delodajalcu sklepanje pogodb o zaposlitvi za določen čas bolj splača kot sklepanje pogodb za nedoločen čas, saj lahko v času trajanja pogodbe presodi ali delavca sploh še potrebuje. Če ga ne potrebuje več, mu po preteku pogodbe le-te ne podaljša več in s tem prihrani veliko denarja, časa in skrbi, saj mu ni potrebno iti skozi postopek odpovedi delovnega razmerja, ki je zaradi različnih odpovednih rokov lahko zamuden in ni mu potrebno odplačevati odpravnin ali odškodnin.

Delo za določen čas pa vsekakor ni najbolj ustrezna oblika zaposlitve z vidika mladega delavca, saj je kljub začasni zaposlitvi še vedno v negotovosti, kaj se bo zgodilo po preteku pogodbe o zaposlitvi za določen čas. S tveganjem na trgu delovne sile pa je povezana tudi negotovost mladih na drugih življenjskih področjih. Glede na to, da imajo mladi običajno nižje dohodke od ostalih zaposlenih, so manj kredibilni in tako težje pridejo do kreditov, s katerimi bi lahko rešili svoj stanovanjski problem in si ustvarili družino. Poleg tega pomeni zaposlitev za določen čas za mlade tudi nižjo stopnjo socialne varnosti in raznih ugodnosti, ki izhajajo iz dela, ter večje tveganje, da bodo zaposlitev izgubili in postali brezposelni ali pa zaposlitve stalno menjavali.

4.2 Ukrepi na področju zaposlovanja mladih

Zaradi zgoraj omenjenih problemov, ki nastajajo na trgu dela mladih, država in druge ustanove izvajajo določene ukrepe, s katerimi bi mladim lahko olajšali pot do zaposlitve in s tem tudi kvalitetnejše življenje. Te ukrepe vam predstavljam v nadaljevanju.

4.2.1 Aktivna politika zaposlovanja

Aktivno politiko zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) bi lahko označili kot nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne vključila in/ali v tem statusu zadržala čim več delovno sposobnega prebivalstva in da bi preprečila ali zmanjšala brezposelnost (Svetlik & Batič, 2002, str. 174).

Glavni izzivi APZ na področju zaposlovanja in brezposelnosti v Sloveniji za obdobje 2007 – 2013 so (Program ukrepov APZ za obdobje 2007-2013):

- visok delež dolgotrajno brezposelnih, ki se je v zadnjih desetih letih celo povečal,
- strukturna brezposelnost: slaba izobrazbena sestava brezposelnih, visok delež brezposelnih brez oziroma z nizko izobrazbo,
- izredno nizka stopnja zaposlenih starejših (55-64 let),
- sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih (15-24 let),
- naraščajoče število brezposelnih oseb z višjo in visoko izobrazbo,
- povečanje brezposelnosti žensk.

Osnovni strateški cilji programa APZ pa so (Program ukrepov APZ za obdobje 2007-2013):

- povečanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti,
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost (znižanje deleža dolgotrajno brezposelnih) in povečevanje prehoda v zaposlitev,
- zmanjšati strukturno brezposelnost: povečevanje zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin (izboljšanje izobrazbene sestave brezposelnih),
- povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih,
- spodbujanje novega zaposlovanja (povečanje števila podprtih projektov za razvoj novih zaposlitvenih možnosti),
- okrepitev socialne vključenosti (znižanje deleža prejemnikov denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči med brezposelnimi).

4.2.1.1 Ukrepi aktivne politike zaposlovanja

Slovenija je s pomočjo ukrepov APZ oblikovala celosten pristop k problemu zmanjševanja brezposelnosti in spodbujanja zaposlovanja. Mladi so v času šolanja kot zaposleni ali brezposelni ena od osrednjih ciljnih skupin vseh štirih temeljnih stebrov aktivne politike zaposlovanja (Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2010):

Ukrep 1: Svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve Namen ukrepa je svetovanje in pomoč posameznikom pri iskanju zaposlitve ter seznanjanje s poklicnimi možnostmi in poglobljena obravnava določenih skupin oseb zato, da se izboljšajo zaposlitvene možnosti in odpravijo ovire pri iskanju zaposlitve. Namen ukrepa je tudi predstavitev in uveljavitev aktivnosti programa APZ.

Ukrep je namenjen vsem brezposelnim osebam in tistim, ki iščejo zaposlitev ali informacije o poklicih in potrebah na trgu dela.

Predvidene aktivnosti so:

- Poklicno in zaposlitveno informiranje, svetovanje in motiviranje
- Pomoč pri iskanju zaposlitve
- Razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev

V okviru zgoraj naštetih aktivnosti pa delujejo določene podaktivnosti, ki so namenjene prav mladim. To so **Centri za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS)**, katerih cilj je zagotoviti vsem uporabnikom prave in kakovostne informacije, ki jih potrebujejo za pravilno odločitev glede zaposlovanja, načrtovanja prve poklicne poti, kot tudi načrtovanja rednega, izrednega ali dopolnilnega izobraževanja. Ta aktivnost je namenjena mladim, ki šele prvič načrtujejo svojo poklicno in izobraževalno pot.

Učencem v predzadnjem razredu osnovnih šol je v okviru **Poklicne orientacije pred vključitvijo v ukrepe** namenjena podaktivnost *Ugotavljanje sposobnosti učencev z multifaktorsko baterijo testov*. Cilj tega ukrepa je omogočiti mladim uvid v lastne kompetence z namenom ustreznega načrtovanja svoje izobraževalne in zaposlitvene poti. Cilj je tudi identificirati kandidate za Zoisove štipendije, katerim so namenjeni *Tabori za Zoisove štipendiste*. Namen tega ukrepa je omogočiti posamezniku spoznavanje sebe, razvijanje in ocenjevanje svojih sposobnosti, lastnosti, kompetenc, kar je pogoj za ustrezno izbiro izobraževalne in poklicne poti. Cilj je usmerjanje nadaljnje poklicne poti Zoisovih štipendistov tudi v skladu s potrebami na trgu dela in interesi delodajalcev ter povezovanje Zoisovih štipendistov in delovnih organizacij, ki podpirajo produktivnost dela in kvaliteto pri delu, ob izvajanju konkretnih, aplikativnih projektov. Izvajanje ukrepa poteka na taborih za Zoisove štipendiste, ki trajajo od enega tedna do deset dni, kjer dijaki in študentje spoznavajo ter razvijajo svoje lastnosti in sposobnosti. V stiku z delodajalci mladi spoznavajo, katere lastnosti so pomembne na trgu dela, delodajalci pa spoznavajo perspektivno delovno silo.

Osnovnošolcem in srednješolcem pred izbiro poklica je namenjen tudi program **Drugače o poklicih**, katerega cilj je seznaniti šolajočo mladino in brezposelne z različnimi, predvsem deficitarnimi poklici in s tem zagotoviti udeležencem lažje odločanje pri načrtovanju kariere in večjo motiviranost za izobraževanje in delo v izbranem poklicu. Postopek izvajanja programa *Drugače o poklicih* zajema organizacijo obiskov podjetij in/ali predavanja (predstavitev deficitarnih poklicev strokovnjakov različnih poklicnih področij).

Mladim so v okviru aktivnosti *Pomoč pri iskanju zaposlitve* namenjeni tudi tako imenovani **Klubi za iskanje zaposlitve**, katerih cilj je čim prej dobiti zaposlitev, ki je za iskalca glede na trenutne razmere najbolj ustrezna. Namen vključitve in sodelovanja brezposelne osebe v tej aktivnosti je usposobitev udeležencev za sistematično iskanje zaposlitve, kar jim omogoča samostojno in aktivnejše delovanje na trgu dela in hitrejše iskanje zaposlitve. Udeleženci se v klubu naučijo veščin iskanja zaposlitve in vzpostavijo stike s potencialnimi delodajalci. Klub za iskanje zaposlitve se izvaja v dveh delih. Prvi del zajema dvotedenski izobraževalni del, v katerem se udeleženci usposobijo za sistematično iskanje zaposlitve in pridobijo veščine iskanja zaposlitve. Drugi del pa je namenjen samostojnemu iskanju zaposlitve. Udeležencem je v tem času na voljo prostor, opremljen s telefoni, računalniki in informativnimi gradivi.

Zanimivi so tudi **Zaposlitveni sejmi**, ki so namenjeni med drugimi tudi štipendistom, dijakom in študentom. Cilj ukrepa je promocija zaposlovanja, s poudarkom na srečevanju

delodajalcev in delojemalcev. Delodajalci se predstavijo, prikažejo zanimiva aktualna delovna mesta in izkažejo potrebe po delavcih. Brezposelne osebe in drugi udeleženci se lahko neformalno srečajo s potencialnimi delodajalci. V času sejma se izvajajo promocijske aktivnosti, kot so predavanja, tematska srečanja, seminarji, zgibanke, predstavitve delodajalcev in podobno.

Ukrep 2: Usposabljanje in izobraževanje Namen ukrepa je povečanje zaposljivosti in konkurenčnosti na trgu dela s pridobivanjem novega znanja, spretnosti in zmožnosti ter z dvigom izobrazbe in kvalifikacijske ravni zaposlenih in brezposelnih.

Ukrep je namenjen predvsem brezposelnim brez poklicne izobrazbe ali s suficitarnimi poklici, brezposelnim mladim do dopolnjenega 25. leta starosti, mladim brez delovnih izkušenj, prejemnikom denarne socialne pomoči in prejemnikom denarnega nadomestila ter drugim težje zaposljivim brezposelnim osebam.

Predvidene aktivnosti so:

- Program institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije
- Program praktičnega usposabljanja
- Program izobraževanja
- Sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja za konkurenčnost in zaposljivost

V okviru tega ukrepa bi izpostavila predvsem dve aktivnosti, namenjeni mladim osebam. **Usposabljanje absolventov na delovnem mestu in subvencija za zaposlitev diplomantov / absolvent – aktiviraj in zaposli se** je namenjena študentom v absolventskem stažu, ki zaključujejo vsaj VII. raven izobrazbe oziroma vsaj 2. bolonjsko stopnjo v skladu z Uredbo o uvedbi in uporabi klasifikacijskega sistema izobraževanja in usposabljanja (Uradni list RS št. 46/2006, 15/2008). Delodajalec je upravičen do subvencije za zaposlitev tistih študentov, ki diplomirajo v času usposabljanja ali najkasneje v roku šestih mesecev od zaključka usposabljanja. Namen programa je aktiviranje študentov v absolventskem stažu, da aktivno pristopijo k pridobivanju znanja in veščin, ki jih potrebujejo za lažjo vključitev na trg dela in spodbujanje zaposlovanja diplomantov s pomočjo subvencij za zaposlitev za polni delovni čas za šest mesecev. Cilj programa pa je izboljšanje zaposlitvenih možnosti diplomantov in povečanje njihove konkurenčnosti na trgu dela. Postopek izvajanja tega programa je sestavljen iz usposabljanja udeleženca (absolventa) na delovnem mestu ter iz subvencije za zaposlitev iste osebe, ko ta diplomira. Izvajalec (delodajalec) lahko pridobi podatke o študentih v absolventskem stažu, ki se želijo vključiti v ta program pri Študentski organizaciji Slovenije. Po zaključenem usposabljanju in zaključku študija udeleženca programa je delodajalec upravičen do subvencije za šest mesečno zaposlitev tega diplomanta.

Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM) pa je program namenjen brezposelnim osebam, mlajšim od 26 let, ki so opustile šolanje. Cilj tega programa je spodbuditev mladih brezposelnih oseb, da se vrnejo v izobraževanje ali se zaposlijo ter povečanje splošne

izobraženosti. PUM vključuje aktivnosti, ki udeležencem pomagajo izboljšati splošno razgledanost in prožnost mišljenja ter pridobiti funkcionalna znanja, potrebna za uspešno reintegracijo v šolsko okolje in vsakdanje življenje.

Ukrep 3: Spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja Namen ukrepa je spodbujanje samozaposlovanja brezposelnih oseb, ki po usposabljanju želijo uresničiti podjetniško idejo in se samozaposliti, spodbujanje zaposlovanja najteže zaposljivih skupin brezposelnih oseb, posebno prejemnikov denarne socialne pomoči, povečevanje prilagodljivosti trga dela s spodbujanjem novih oblik zaposlovanja, povečanje regijske in sektorske mobilnosti, ohranitev delovnih mest in podpora preoblikovanju podjetij.

Ukrep je namenjen predvsem dolgotrajno brezposelnim, prejemnikom denarnega nadomestila in denarne socialne pomoči, brezposelnim starejšim od 50 let, mladim do dopolnjenega 25. leta starosti in iskalcem prve zaposlitve, predvsem tistim brez ustrezne izobrazbe glede na potrebe trga dela, invalidom, delavcem v postopku izgubljanja zaposlitve in drugim brezposelnim osebam z ugotovljenimi zaposlitvenimi ovirami.

Predvidene aktivnosti so:

- Spodbujanje samozaposlovanja
- Subvencije za zaposlitev teže zaposljivih skupin brezposelnih oseb
- Povračilo stroškov dela
- Spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij
- Ohranitev in odpiranje novih delovnih mest

Kot najpomembnejši program v okviru tega ukrepa bi izpostavila **Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva**. Cilj tega programa je zaposlovanje iskalcev prve zaposlitve za obdobje dvanajst mesecev z namenom pridobivanja in krepitev sposobnosti, znanj, veščin in spretnosti iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva, katerih obstoječe znanje brez pripravnštva in opravljanja strokovnega izpita ne omogoča neposredne zaposlitve na tem področju. Pomemben je tudi program **Zaposli me / Spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih brezposelnih oseb**, v katerega uvrščamo tudi mlajše od 25 let, ki v zadnjih šestih mesecih niso imeli redno plačane zaposlitve, mlajše od 30 let z dokončano vsaj univerzitetno izobrazbo (VII. stopnjo) in imajo poklic, ki se uvršča med suficitarne ter iskalce prve zaposlitve, ki so pridobili strokovno ali poklicno izobrazbo pred manj kot dvema letoma in so vsaj šest mesecev prijavljeni v evidencah Zavoda. Pri programu **Povračilo prispevkov delodajalca** pa gre za spodbujanje zaposlovanja težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb in drugih brezposelnih oseb za nadomeščanje delavcev med porodniškim dopustom. Do povračila se upravičeni delodajalci, ki zaposlijo za obdobje najmanj enega leta: brezposelno osebo, mlajšo od 26 let, ki je iskalec prve zaposlitve in je več kot šest mesecev prijavljena pri Zavodu ter ima suficitarni poklic; brezposelno osebo, mlajšo od 28 let, ki je 24 mesecev prijavljena na Zavodu.

Ukrep 4: Programi za povečanje socialne vključenosti Namen ukrepa je spodbujati socialno vključenost ljudi, torej uresničevati in uveljaviti aktivnosti in projekte za ustvarjanje okolja, ki bo motiviralo ljudi k aktivnosti in v katerem bodo lažje in hitreje našli delo, hkrati pa uživali tudi potrebno raven socialne zaščite.

Aktivnosti v okviru tega ukrepa so namenjene vsem težje zaposljivim osebam, predvsem pa dolgotrajno brezposelnim, prejemnikom denarne socialne pomoči, brezposelnim, starejšim od 50 let, mladim do dopolnjenega 25. leta starosti in iskalcem prve zaposlitve, predvsem tistim brez ustrezne izobrazbe glede na potrebe trga dela, invalidom, Romom in drugim brezposelnim osebam z ugotovljenimi zaposlitvenimi ovirami.

Predvidena aktivnost:

- Spodbujanje socialnega vključevanja in delovne aktivnosti

Pod to aktivnost uvrščamo program **Javna dela**, katerega cilj je znižanje števila brezposelnih oseb. Namen programa je aktiviranje brezposelnih oseb, njihova socializacija – socialna vključenost, ohranitev ali razvoj delovnih sposobnosti ter spodbujanje razvoja novih delovnih mest in pritegnitev lokalnih skupnosti k reševanju brezposelnosti na njihovem območju.

4.2.2 Štipendiranje

Eden pomembnih elementov za zagotavljanje ustrezne in višje izobrazbene ravni prebivalstva kot temelja za boljšo konkurenčnost na trgu dela in s tem razvoja družbe kot celote, je štipendiranje. Država lahko s sistemom ustreznega štipendiranja usmerja in omogoča mladim ljudem, da se kakovostno izobrazijo in s tem dosežejo boljše možnosti za zaposlitev in zaposljivost na trgu dela. Področje štipendiranja ureja Zakon o štipendiranju (ZŠtip), ki ga je Državni zbor RS sprejel 21. junija 2007 in ureja državne, Zoisove in kadrovske štipendije, štipendije za Slovence v zamejstvu in Slovence po svetu ter štipendije za državljane držav, s katerimi ima RS sklenjene dvostranske ali večstranske sporazume glede izobraževanja oziroma na podlagi vzajemnosti (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve).

Za lažji vstop mladih na trg delovne sile so pomembne predvsem kadrovske štipendije, ki jih dodeljujejo delodajalci v skladu s svojimi kadrovskimi potrebami. S štipendiranjem mladih si delodajalci zagotovijo ustrezen kader, saj ga že med izobraževanjem vključujejo in spoznavajo z bodočim področjem dela in ga v času prakse ter počitniškega dela uvajajo v delovne procese.

Ukrep, ki se v okviru štipendiranja izvaja na trgu dela, so **Poenotene regionalne štipendijske sheme**, ki so namenjene predvsem delodajalcem ter dijakom in študentom na dodiplomski in podiplomski stopnji študija v posamezni regiji. Pri tem ukrepu gre za posredno sofinanciranje kadrovskih štipendij z namenom:

- usklajevanja razmerja med ponudbo in potrebami po kadrih v posamezni regiji;

- dviga izobrazbene strukture;
- znižanja strukturne brezposelnosti;
- vračanja izšolanih kadrov iz univerzitetnih središč v regijo ter spodbujanja razvoja kadrovskega štipendiranja podjetij v regiji in načrtovanja razvoja kadrov skladno potrebam trga delovne sile;
- vključevanja v aktivnost večje število delodajalcev in sofinanciranja štipendij na posamezni ravni in posameznem izobraževalnem programu

4.2.3 Pripravnštvo

Pripravnštvo ureja način vključevanja mladih v njihovo prvo zaposlitev. Številni mladi namreč svojo delovno kariero začnejo ravno s pripravništvom. Je prva zaposlitev, ki je ustrezna vrsti in stopnji strokovne izobrazbe, njegovo bistvo pa je časovna omejenost. Pripravnštvo omogoča delodajalcu, da presodi delavčevo ustreznost, pripravniku pa zagotavlja vpogled v celotni delovni proces (Trbanc in Verša, 2002, str. 357). Potrebe po pripravnikih upadajo od leta 2002, ko je bilo z novim Zakonom o delovnih razmerjih opuščeno obvezno opravljanje pripravništva. Pripravnštvo se po novem zakonu pri prvi zaposlitvi izvaja samo, če je to izrecno predpisano s posebnim zakonom ali kolektivno pogodbo na ravni dejavnosti.

SKLEP

Slovenski trg dela se je v zadnjih dvajsetih letih zelo spreminjal. Na te spremembe so vplivale ekonomske in politične razmere v bivši Jugoslaviji konec osemdesetih let prejšnjega stoletja in prehod v nov gospodarski sistem, iz centralno-planskega v odprto tržno gospodarstvo. To se je odrazilo predvsem na področju zaposlovanja oziroma v vse višjih stopnjah brezposelnosti. Leta 1987 je stopnja brezposelnosti znašala 1,5 odstotka in se do leta 1993 strmo povzpela na kar 14,4 odstotka. Kasneje je postopoma padala do leta 2008, ko je le-ta dosegla vrednost 6,7 odstotka, v letu 2009 pa je zaradi gospodarske krize doživela ponovni preobrat.

Te spremembe so v največji meri občutile tiste skupine ljudi, ki so v času gospodarske recesije prve na seznamu za odpuščanje presežnih delavcev in tako problemu brezposelnosti najbolj izpostavljene. To so ženske, starejši, invalidi, mladi in dolgotrajno brezposelni. Na trgu dela ženske, v primerjavi z moškimi, pogosto izgubljajo, saj podjetja običajno za isto delovno mesto raje izberejo moškega kandidata kot žensko. To dejstvo potrjujejo tudi stopnje brezposelnosti žensk, ki so v večini vedno višje od stopenj brezposelnosti moških. Visok odstotek brezposelnosti starejših lahko opravičimo z dejstvom, da zaposlovanju tega segmenta prebivalstva delodajalci niso najbolj naklonjeni, saj raje povprašujejo po izobraženi delovni sili. Večina starejših pa ima nizko stopnjo izobrazbe ter odklonilen odnos do učenja in izobraževanja. Pri mnogih brezposelnih starejših, ki dalj časa ne najdejo zaposlitve, postane problem tudi dolgotrajna brezposelnost, ki se največkrat konča z dokončno prekinitvijo

delovne aktivnosti. Stopnje brezposelnosti invalidov, ki so v povprečju dvakrat večje od stopenj brezposelnosti za celotno populacijo, nam pokažejo, da so zaposlitvene možnosti invalidov precej nižje od zdravih oseb. Invalidi običajno opravljajo dela, ki so umsko in fizično manj zahtevna in s tem tudi slabše plačana.

Še posebej zanimiva pa je kategorija mladih na trgu dela. Na njihovo zaposlitev vpliva veliko dejavnikov. Najpomembnejši izmed vseh je pomanjkanje delovnih izkušenj. Določenih znanj, ki jih mladi med izobraževanjem ne pridobijo in ki so za nemoteno opravljanje dela nujno potrebna, se lahko naučijo šele na delovnem mestu. To za delodajalca predstavlja oviro, zato raje zaposli osebo, pri kateri ni potrebno veliko uvajanja. Da bi si mladi zagotovili čim lažji prehod na trg dela, poskušajo nabirati delovne izkušnje z delom preko študentskega servisa. Delodajalci mladim pripisujejo tudi določene lastnosti, ki so lahko dodatna ovira pri zaposlovanju in sicer gre za lastnosti kot so manjša odgovornost, nestabilnost, nestalnost in nagnjenost h korenitim spremembam že utečenih stvari. Vse to pripomore k temu, da delodajalci pri zaposlovanju mladih raje posegajo po fleksibilnih oblikah zaposlovanja, najpogostejša je delo za določen čas. V tem času lahko delodajalec mladega zaposlenega ocenjuje in ugotavlja njegove delovne sposobnosti ter se na podlagi teh ugotovitev lažje odloči glede nadaljnje zaposlitve. To pa ni niti najmanj ugodno za mladega zaposlenega, saj negotovost glede zaposlitve vpliva tudi na odločitve na ostalih življenjskih področjih, kot so stanovanjski problem in ustvarjanje družine.

Najpomembnejšo prednost pri zaposlovanju mladih pa predstavlja sveže znanje, s katerim mladi prihajajo na trg dela. Izobraževanje je zato lahko ključni dejavnik zaposljivosti in igra pomembno vlogo pri kakovosti ponudbe delovne sile. Z višjimi stopnjami izobrazbe si posamezniki izboljšajo zaposlitvene možnosti. Problem je v tem, ker na trg dela še vedno vstopa veliko nizko izobraženih mladih. Zadnja leta je moč opaziti, da se zaradi vedno večjega priliva diplomantov na trg dela zvišuje tudi brezposelnost visoko izobraženih, stopnja brezposelnih mladih s končano VII.+ stopno izobrazbe se je od leta 1999 do 2009 povečala za kar 3,4 odstotne točke.

Stopnja brezposelnosti mladih je v letu 2009 znašala 15,4 odstotka, kar predstavlja velik delež vseh brezposelnih. Z namenom zmanjševanja brezposelnosti oziroma izboljševanja zaposljivosti mladih se na trgu dela sprejemajo določeni ukrepi. To so ukrepi aktivne politike zaposlovanja, s katerimi se mladim pomaga, da se pravočasno in kvalitetno odločijo o nadaljnjem izobraževanju in načrtovanju poklicne poti. Mladi se na ta način naučijo tudi spretnosti, potrebnih za iskanje zaposlitve. Ukrepa kot sta pripravništvo in štipendiranje pa zadnja leta izgubljata na pomenu, saj se število razpisanih kadrovskega štipendij iz leta v leto zmanjšuje, pripravništvo pa je z uvedbo novega Zakona o delovnih razmerjih, s katerim je opuščeno obvezno opravljanje pripravništva, povsem zmanjšalo potrebe po pripravnikih in s tem še dodatno zmanjšalo možnosti mladim za pridobitev prve zaposlitve.

LITERATURA IN VIRI

1. Bregar, L., Ogranjšek, I., & Bavdaž, M. (2002). *Ekonomska statistika 2000*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Dominkuš, D. (2002). Zaposlovanje dolgotrajno brezposelnih. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer & M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 320-336). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Drobnič, J. (2002). Zaposlovanje invalidov. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer & M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 436-473). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Hrovatin, N. (2002). *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
5. Ignjatovič, M. (2002). Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer & M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 12-31). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Interni podatki Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (2009).
7. Ivančič, A. (2007). *Zaposlovanje mladih v luči institucionalne ureditve trga delovne sile in organizacije izobraževalnega sistema*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
8. Kajzer, A. (1996). *Trg dela in brezposelnost v Sloveniji* (doktorska disertacija). Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
9. Kajzer, A. (2005). Pojem fleksibilnosti trga dela in stanje na trgu dela v Sloveniji. *UMAR*. Najdeno 15. januarja 2009 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2005/dz14-05.pdf
10. Kajzer, A. (2006). Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995-2005. *UMAR*. Najdeno 15. januarja 2009 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2006/dz05-06.pdf
11. Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2010. Najdeno 26. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Programi/KatalogUkrepovAPZ.pdf>
12. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (b.l.). Štipendije v šolskem oziroma študijskem letu 2008/2009. Najdeno 5. oktobra 2009 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/stipendije_08_09_analiza.pdf
13. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (b.l.). Raziskava Eurostudent 2005. Najdeno 1. marca 2009 na spletnem naslovu http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/doc/documenti_visokosolstvo/Eustudent2005.pdf
14. O'Higgins, N. (1997). The challenge of youth unemployment, *International Labour Office Geneva*. Najdeno 2. junija 2009 na spletnem naslovu <http://129.3.20.41/eps/lab/papers/0507/0507003.pdf>
15. Pajnikihar, T. (2003). Fleksibilnost trga dela v Sloveniji z vidika zaznav podjetij in posameznikov. *SICENTER*. Najdeno 23. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.sicenter.si/pub/Raziskava-september%2003-KONcNA.pdf>

16. Pečar, M. (2002). *Problemi mladih na trgu delovne sile – primerjava med Slovenijo in Obalno-kraškim območjem* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Počivavšek, J. K. (2005). Stanje zaposljivosti in zaposlovanja mladih v Republiki Sloveniji. *Urad Republike Slovenije za mladino in Mladinski ceh – Nefiks*. Najdeno 20. februarja 2009 na spletnem naslovu http://www.guidance-europe.org/country/SLOVENIA/MLADI/indexfolder.2007-01-21.1510741811/zbornik/attach/zbornik_rogaska,%202005.pdf
18. Prašnikar, J. & Reščič, V. (1989). *Preobrazba jugoslovanske organizacije združenega dela v podjetje*. Nova Gorica: AGEA.
19. Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji za obdobje 2007-2013. (2006). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
20. Samuelson, P. A. & Nordhaus, W. D. (2001). *Ekonomija*. Ljubljana: GV.
21. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija. Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva*. Maribor: MER.
22. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.). Statistični letopis 2007. Najdeno 26. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp
23. Svetlik, I. (1985). *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
24. Svetlik, I. (1994). Fleksibilne oblike dela in zaposlitve v Sloveniji. V S. Pirher & I. Svetlik (ur.), *Zaposlovanje: približevanje Evropi* (str. 123-138). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. Svetlik, I. & Batič, M. (2002). Aktivna politika zaposlovanja. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer & M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 174-198). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Šetinc, T. M. (2003). Fleksibilnost zaposlovanja: katero obliko sodelovanja naj izbere delodajalec? *Pravna praksa*, (8), 12-15.
27. Trbanc, M. (1994). Ocene mesečnih stopenj brezposelnosti po kriteriju Mednarodne organizacije dela. V S. Pirher & I. Svetlik (ur.), *Zaposlovanje: približevanje Evropi* (str. 57-80). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. Trbanc, M. & Verša, D. (2002). Zaposlovanje mladih. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer & M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 338-369). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Ule, M. & Geržina, S. (1996). *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenije za mladino.
30. Unemployment rate by age group. Najdeno 26. februarja 2010 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsd_ec460&plugin=1
31. Unemployment rate by gender. Najdeno 26. februarja 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsiem110&language=en>

32. Verša, D. (2002). Zaposlovanje starejših. V I. Svetlik, J. Glazer, A. Kajzer & M. Trbanc (ur.), *Politika zaposlovanja* (str. 372-396). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Zakon o delovnih razmerjih. *Uradni list RS* št. 42/2002.
34. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). Letno poročilo 1999. Najdeno 22. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp99/pog/3.htm#4>
35. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). Letno poročilo 2000. Najdeno 22. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp00/pogl.3.htm#4>
36. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). Letno poročilo 2001. Najdeno 22. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp01/pogl.3.htm#4>
37. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). Letno poročilo 2003. Najdeno 22. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp03/pogl.3.htm#4>
38. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2008). Poslovni načrt 2008. Najdeno 22. februarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/pn08/PN2008.pdf>
39. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b.l.). Statistične informacije. Najdeno 26. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/statisticni_podatki.htm

PRILOGE

PRILOGA 1

Tabela 1: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb v Sloveniji od leta 1987 do 2009

Leto	Povprečni deleži posameznih kategorij v letih od 1987 do 2009					
	Povprečno število registrirano brezposelnih	Stari do 26 let	Iščejo prvo zaposlitev	Ženske	Brezposelni nad 1 leto	Brez strokovne izobrazbe
1987	15.184	50,6	30,1	48,8	33,1	57,7
1988	21.342	51,9	28,7	47,3	36,9	57,1
1989	28.218	51,5	29,1	48,9	42,7	55,4
1990	44.623	51,4	26,5	47,9	37,4	49,8
1991	75.079	47,8	22,2	44,7	41,8	46,1
1992	102.593	40,7	20,2	43,9	50,9	46,5
1993	129.087	37,4	19,0	43,8	54,8	45,3
1994	127.056	33,5	19,0	44,9	62,1	45,8
1995	121.483	32,2	19,7	46,7	61,9	46,6
1996	119.799	31,4	19,4	48,1	56,1	47,0
1997	125.189	29,1	18,3	48,8	57,4	47,1
1998	126.080	26,3	18,1	49,9	61,7	46,9
1999	118.951	25,8	18,7	50,6	63,7	47,5
2000	106.601	23,4	17,9	50,7	62,9	47,2
2001	101.857	24,1	18,8	50,8	58,9	47,0
2002	102.635	24,0	19,6	51,2	54,4	47,0
2003	97.674	26,1	23,2	52,8	48,6	44,2
2004	92.826	26,2	25,2	53,1	46,2	41,6
2005	91.889	24,2	24,3	53,8	47,3	40,8
2006	85.836	21,2	22,3	54,8	48,8	39,3
2007	71.336	16,7	19,4	54,9	51,2	39,3
2008	63.216	14,4	16,9	52,8	51,1	40,1
2009	86.354	15,4	14,3	49,1	36,5	39,4

Vir: Zavod RS za zaposlovanje.